

Mali rječnik Jaskanskog kraja

Falica, Margareta

Master's thesis / Diplomski rad

2022

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Zagreb, Faculty of Teacher Education / Sveučilište u Zagrebu, Učiteljski fakultet**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:147:187389>

Rights / Prava: [In copyright](#)/[Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-07-18**

Repository / Repozitorij:

[University of Zagreb Faculty of Teacher Education - Digital repository](#)

SVEUČILIŠTE U ZAGREBU
UČITELJSKI FAKULTET
ODSJEK ZA ODGOJITELJSKI STUDIJ

MARGARETA FALICA

MALI RJEČNIK JASKANSKOG KRAJA

DIPLOMSKI RAD

Zagreb, rujan 2022.

**SVEUČILIŠTE U ZAGREBU
UČITELJSKI FAKULTET
ODSJEK ZA ODGOJITELJSKI STUDIJ**

Margareta Falica

MALI RJEČNIK JASKANSKOG KRAJA

Diplomski rad

PREDMET: Terenska istraživanja kajkavskih mjesnih govora

MENTOR: dr. sc. Đuro Blažeka

Zagreb, rujan 2022.

Sadržaj

1. UVOD	1
2. GRAD JASTREBARSKO	2
2.1. ZEMLJOPISNI POLOŽAJ.....	2
2.2. DEMOGRAFSKE ZNAČAJKE.....	3
2.3. DAVNA PROŠLOST.....	4
2.4. NOVIJA POLITIČKA POVIJEST.....	4
2.5. DVORCI.....	6
2.6. CRKVENA POVIJEST.....	7
2.6.1. Župna crkva sv. Nikole biskupa, Jastrebarsko.....	8
2.6.2. Župna crkva sv. Ane, Gorica Svetojanska	8
2.6.3. Župna crkva sv. Jurja, Plešivica.....	9
2.6.4. Župna crkva sv. Ivana Krstitelja, Gornji Desinec.....	9
2.6.5. Župna crkva sv. Petra, Petrovina.....	9
2.6.6. Župna crkva sv. Antuna Pustinjaka, Slavetić.....	10
2.6.7. Franjevački (dominikanski) samostan i crkva B.D. Marije, Jastrebarsko.....	10
2.7. UDRUGE	11
2.7. NAJZNAČAJNIJI PISCI JASKANSKOG KRAJA KAJKAVSKOG NARJEČJA.....	13
2.7.1. <i>Tomaš (Tomo) Mikloušić</i>	14
2.7.2. <i>Vatroslav Rožić</i>	14
2.7.3. <i>Stjepan Nino Škrabe</i>	15
3. JEZIČNE OSOBINE JASKANSKOG GOVORA	16
3.1. AKCENTUACIJA.....	17
3.2. VOKALIZAM.....	18
3.3. MORFOLOGIJA.....	19
3.4. NJEMAČKI I MAĐARSKI U KAJKAVSKOM.....	20
3.4.1. <i>Hungarizmi u Jaskanskom govoru</i>	21
3.4.2. <i>Germanizmi u Jaskanskom govoru</i>	21
4. MALI RJEČNIK JASKANSKOG KRAJA	23
5. ZAKLJUČAK	60
LITERATURA	62

IZJAVA O SAMOSTALNOJ IZRADI DIPLOMSOG RADA

IZJAVA

Ja, Margareta Falica, izjavljujem da sam diplomski rad Mali rječnik jaskanskog kraja, izradila samostalno, koristeći se vlastitim znanjem, navedenom literaturom i uz pomoć sumješšana u prikupljanju građe za rječnik. Izjavljujem da se u izradi istoga nisam koristila drugim izvorima osim onih koji su u njemu navedeni. Zahvaljujem mentoru, prof. dr. sc. Đuri Blažeka za pomoć pri odabiru teme diplomskog rada te za sugestije i primjedbe tijekom njegove izrade. Zahvaljujem se svojoj obitelji na strpljenju i potpori tijekom studija.

Potpis pristupnika

Sažetak

Jastrebarsko je grad u središnjoj Hrvatskoj, koji se smjestio na pola puta između Zagreba i Karlovca. Jastrebarsko ili popularno, Jaska, jedan je od rijetkih gradova koji ima svoj nadimak. Status grada dobio 1995. godine. Dotadašnja općina podijeljena je na grad Jastrebarsko i na još četiri općine: Klinča Sela, Pisarovina, Krašić i Žumberak. Jastrebarsko je tako ostalo na teritorijalnom području središnjeg i prigorskog dijela bivše općine, te danas broji 59 naselja. Prema podacima zadnjeg popisa stanovništva oko 14 500 stanovnika ima područje Jastrebarskog, dok u samom gradu živi malo više od 5000 stanovnika. (Popis stanovništva, 2021.) Povoljan zemljopisni smještaj i povezanost Jastrebarsko je učinilo snažnim gospodarskim, trgovačkim i turističkim središtem. Najpoznatije turističko obilježje jest „Plešivička vinska cesta“. Značajna za promociju ne samo kvalitetnih vina i vinara, već i cijelog plešivičkog kraja. U samom središtu grada, u srcu perivoja, smjestio se dvorac obitelji Erdödy, jedne od najmoćnijih velikaških obitelji u Hrvatskoj. U Jastrebarskom su od 1560. godine. Obitelj Erdödy u Jastrebarsko dovodi i franjevce te im grade samostan i crkvu Blažene Djevice Marije, u znak pobjede nad Turcima u bitci kod Siska. U Crnoj Mlaci je dvorac Zwilling, a u Slavetiću se smjestio dvorac Oršić i župna crkva svetog Antuna Pustinjaka.

Na području grada djeluju mnoga društva sportska, dobrovoljno vatrogasna, puhačka i kulturno umjetnička. Zbog velikog broja naselja, velik je i broj kulturno umjetničkih društava koja djeluju na području Grada, čuvajući kulturnu baštinu, običaje i narječje. Grad Jastrebarsko poznat je i po tome što ima najveći broj dobrovoljnih vatrogasnih društava i puhačkih društava koji djeluju pod okriljem istih.

Bogat kulturom i prošlošću grad Jastrebarsko i okolica imaju svakako jedinstven i zanimljiv govor koji valja očuvati i njegovati. Govorenjem pružamo djeci mogućnost razumijevanja kajkavskog plešivičkoprigorskog dijalekta, uz standardni jezik koji svakodnevno koriste. Na taj način dajemo im mogućnost da postanu na neki način „dvojezični“. To u današnje vrijeme najbolje kroz svoje radove čini poznati jaskanski dramski pisac Nino Škrabe. Djeci se približuje kroz obrade najvećih bajki i klasika dječje književnosti i ujedno u njih unosi ogromnu količinu humora i kajkavštine.

U svom radu govorit ću o govornim različitostima među naseljima i o tome po čemu je jaskanski govor prepoznatljiv i jedinstven. Velik dio jastrebarskog kraja govori kajkavskim narječjem i služi se ekavicom. Ivšić i Lončarić smještaju ga u konzervativnu skupinu dijalekata kajkavskog narječja; plješivičkoprigorski poddijalekt. Prikupila sam riječi te ih smjestila u rečenicu kako bi bolje dočarala leksem u sintagmi.

Kao aktivni građanin Jastrebarskog sastavljanje ovog malog rječnika moj je osobni doprinos zajednici u kojoj sam rođena i u kojoj živim i djelujem već 32 godine.

KLJUČNE RIJEČI: Grad Jastrebarsko, plješivičkoprigorski dijalekt, rječnik, Jaska

Summary

Jastrebarsko is a city that has been located between Zagreb and Karlovac. Jastrebarsko, or as we call it Jaska, is one of the rare cities that has its own nickname. Officially it became town in 1995. Before that, the municipality was divided into the town of Jastrebarsko and four more municipalities: Klinča Sela, Pisarovina, Krašić and Žumberak. Jastrebarsko stayed located in the territorial area of the central and upland part of the former municipality. Nowadays it has 59 settlements. According to the data of the last population census, the area of Jastrebarsko has about 14500 inhabitants, while the town itself has a little more than 5000 (Population census, 2021.). Advantageous geographical location and road connection have made Jastrebarsko a strong economic, commercial and tourist center. The most famous tourist attraction is “Plesivica wine road”, which is significant for promotion not only of quality wines and winemakers, but also of the entire Plesivica region. In the center of the city, in the heart of the city park, there is the castle of the Erdody family, one of the most powerful noble families in Croatia. They have been in Jastrebarsko since 1560. The Erdody family brought the Franciscans to Jastrebarsko. They built a monastery and the church of the Blessed Virgin Mary for them, as a sign of the victory over the Turks in the battle of Sisak. Zwilling castle is located in Crna Mlaka. In Slavetic there is the Orsic castle and the parish church of St. Antun Pustinjak.

There are many sports clubs, voluntary firefighting and cultural societies in the city. Due to the large number of the settlements, there are also many cultural and artistic societies operating in the area of the city, treasuring the cultural heritage, customs and dialect. The town of Jastrebarsko is also known for having the largest number of volunteer firefighting and brass societies. Wealthy in culture and its past, Jastrebarsko and its surroundings have a unique dialect which should be preserved and nurtured. In addition to the standard language they use every day, by speaking kajkavian pljesivickoprighorski dialect we give our children the opportunity to understand our dialect and to become “bilingual” in a way. Nowadays, the famous playwright from Jastrebarsko, Nino Skrabec, does this best through his written works. He approaches children through adaptations of the greatest fairy tales and classics of children’s literature. At the same time he brings a huge amount of humor and kajkavian dialect into them.

In this paper, I will write about the linguistic differences between the settlements in Jastrebarsko and what makes the Jastrebarsko speech recognizable and unique. A large part of the Jastrebarsko region speaks the kajkavian dialect and uses “ekavica”. Ivisic and Loncaric place it in the conservative group of kajkavian dialect; pljesivickoprighorski subdialect. I collected the words and placed them in a sentence to better convey the lexeme in the syntagm.

As an active citizen of Jastrebarsko, compiling this small dictionary is my personal contribution to the community where I was born and I have been living and working for 32 years.

Key words: The city of Jastrebarsko, pljesivickoprighorski dialect, dictionary, Jaska

1. UVOD

Pisanje i istraživanje o svom kraju, za mene predstavlja izazov i zadovoljstvo. Stoga je ovaj izbor teme za diplomski rad bio prirodan odabir. Očuvanje kajkavskog govora u suvremenom svijetu je teško. Obzirom da i standardni jezik preplavljaju anglicizmi, kajkavski sve više pada u zaborav. Pogotovo kod djece. „Starosjedoci“ izumiru, djeca borave pred ekranima umjesto s bakama i djedovima, srame se svog zavičajnog jezika. Tako se govor; riječi i sintagme, sve manje koriste i jezik izumire. Poseban značaj treba dati osnaživanju dječjeg literarnog stvaralaštva na zavičajnom govoru (Šerbetar, 2008.)

U ovom radu opisan je grad Jastrebarsko i njegova okolica, smještaj grada i njegovih naselja. Opisana je crkvena povijest i povijesni utjecaj pisaca i kulturnjaka jaskanskog kraja. Utjecaj udruga i dobrovoljnih vatrogasnih društava na očuvanje kulturne baštine i jezika jaskanskog kraja i kajkavštine. Opisane su neke razlike u govoru susjednih naselja i naselja općenito te utjecaj Mađarske i Njemačke na razvoj govora u plješivičkoprigrorskom kraju.

Od sumještana i književnika prikupila sam važne podatke i riječi koje se koriste u jaskanskom kraju, a isto tako neke koje su specifične za jaskanski kraj. Riječi sam smjestila u rečenicu i označila odgovarajućim naglaskom.

Iako postoje rječnici, u sklopu knjiga koja govore o naseljima jaskanskog kraja, pokušala sam ih objediniti u ovom radu i pobliže dočarati različitosti u govoru naselja koja su svega nekoliko kilometara udaljena jedna od drugih. Dugogodišnji sam član i dopredsjednica udruge Svetojanskih mažoretkinja koje ime svoga grada i naselja prenose po cijeloj Europi putujući i nastupajući na smotrama, turnejama i natjecanjima te time promoviraju svoj grad i okolicu. Isto tako kroz osnovnu školu bila sam član Gradskog kazališta Jastrebarsko, natjecala sam se na lidrano natjecanjima, plesala u KUD-u Donja Reka. Sve to za mene predstavlja uključenost u kulturni život Jaske te je tako odabir teme za diplomski rad bio vrlo lagan. Kako sam odrasla i živim već 32 godine na Donjoj Reki, moj rad će se velikim dijelom bazirati na plješivičkoprigrorskom govoru i riječima. Iako opisivanjem gramatike i pisanjem leksema ne možemo u potpunosti spasiti neki jezik od umiranja, možemo barem pripomoći očuvanju kulturne baštine i jezika.

2. GRAD JASTREBARSKO

2.1.ZEMLJOPISNI POLOŽAJ

Grad Jastrebarsko smjestio se u središnjoj Hrvatskoj. Nalazi se u Zagrebačkoj županiji. Grad leži na pola puta između glavnog grada Republike Hrvatske, Zagreba, i Karlovca. Obuhvaća dio Pokuplja, Prigorja i Žumberka. Prostire se od rijeke Kupe do Svete Gere. Današnji teritorijalni obuhvat grada definiran je 1997. godine Zakonom o područjima županija, gradova i općina, a središnje naselje Jastrebarsko status grada dobilo je 1995. godine. „Grad Jastrebarsko danas ima 59 naselja. To su redom: Belčići, Brebrovac, Brezari, Breznik Plešivički, Bukovac Svetojanski, Celine, Crna Mlaka, Cvetković, Čabdin, Čeglje, Črnilovec, Dolanjski Jarak, Domagović, Donja Reka, Donji Desinec, Draga Svetojanska, Dragovanščak, Goljak, Gorica Svetojanska, Gornja Kupčina, Gornja Reka, Gornji Desinec, Grabarak, Gračac Slavetički, Guci Draganički, Hrastje Plešivičko, Hrašća, Ivančići, Izimje, Jastrebarsko, Jurjevčani, Kupec Dol, Lanišće, Lokošin Dol, Malunje, Miladini, Novaki Petrovinski, Orešje Okičko, Paljugi, Pavlovčani, Pesak, Petrovina, Plešivica, Prhoć, Prilipje, Prodin Dol, Rastoki, Redovje, Slavetić, Srednjak, Stankovo, Špigelski Breg, Tihočaj, Toplice, Vlaškovec, Volavje, Vranov Dol, Vukšin Šipak i Zdihovo“ (grad Jastrebarsko, Prostire se na 229 km². Jastrebarski kraj čine tri prirodne cjeline koje su međusobno različite. Na sjeveru se nalazi vapnenačko-dolomitni masiv Žumberačke gore, koji je povezan s plodnim, vinorodnim Prigorjem, dok se prema jugoistoku do rijeke Kupe prostire Pokuplje, s ornitološkim rezervatom Crna Mlaka. (Turistička zajednica grada Jastrebarskog [TZGJ], n.d.) Prema zadnjem popisu stanovništva Jastrebarsko ima oko 14 500 stanovnika, dok sam grad broji oko 5000 stanovnika.

Grad Jastrebarsko prepoznatljiv je po svojoj turističkoj atrakciji „Plešivička vinska cesta“ kojom se spajaju svi vinari i enolozi u gradu i okolici. Vrlo je dobro poznata i u svijetu. Već tradicionalna, „Diplomatska berba“, održava se svake godine najesen i okuplja diplomate i visoke dužnosnike u Republici Hrvatskoj. Održava se u nekom od vinograda jaskanskih vinara i tamo se svečano obilježava početak berbe. Povoljan zemljopisni smještaj i izvrsna povezanost Jastrebarsko je učinilo snažnim gospodarskim, trgovačkim i turističkim središtem. Kako danas tako i u prošlosti.

Na području grada nalazi se pokupski bazen gdje se smjestilo prirodno močvarno stanište Crna Mlaka. To je prirodno plitka depresija u dolini Kupe s poplavnim livadama i šumama, te s četiri komercionalna ribnjaka u središnjem dijelu. Cijelo područje ima priljev manjih, plitkih potoka i kanala te tako postaje stanište močvarnog tipa koje se prostire na 22 000 ha. Cijelo područje od izuzetne je važnosti ne samo zbog ugroženih vrsta ptica koje tamo obitavaju, već i zbog mnogobrojne zakonom zaštićene vegetacije.

2.2. DEMOGRAFSKE ZNAČAJKE

Prema podacima iz crkvenih knjiga i popisa stanovništva, jasno je vidljivo kako je demografska slika grada u opadanju. Pogotovo od u naseljima oko grada. Većina stanovnika za život biraju centar grada umjesto naselja. Jaskanski kraj od 1857. bilježi porast stanovnika pa sve tamo do popisa 2011. Od 2011. do 2021. jaskanski kraj bilježi pad stanovnika. Bez obzira na dobru povezanost Jastrebarskog s okolnim gradovima broj stanovnika je u opadanju. Ne možemo sa sigurnošću tvrditi, događa li se to zbog općenito loše demografske slike Hrvatske ili zbog iseljavanja u veće gradove.

Iako gradska uprava koristi fondove Europske Unije i ulaže u poboljšanje kvalitete života, još uvijek postoje neka naselja s makadamskim cestama i lošom infrastrukturom. Ulaganja u škole i vrtiće su zanemarena te djeca vape za boljim i kvalitetnijim prostorima za učenje i razvitak.

Najviše stanovništva zaposleno je u poljoprivredi i uslužnim djelatnostima te se sve više okrećemo kontinentalnom turizmu, ugostiteljstvu, enologiji i OPG-u. Zbog dobre povezanosti važnijih cesta; željeznice i autoceste Zagreb-Split (A1), gospodarska zona Jastrebarskog ima veliki potencijal. Tako je 2012. godine ugledni časopis Financial Times Jastrebarsko svrstao na zavidno sedmo mjesto ljestvice najuspješnijih gradova Južne Europe zbog uspješnosti u promoviranju strategije za privlačenje izravnih stranih investicija. Unatoč tome većina stanovnika radi u glavnom gradu Republike Hrvatske, Zagrebu.

2.3. DAVNA PROŠLOST

Jastrebarsko je svoje ime dobilo prema jastrebarima (uzgajivači jastreba) koji su obitavali na ovom području. „Jastrebarsko se prvi put spominje 1249. godine u ispravi bana Stjepana i to kao: Jastraburzca, Jastrabraczka, Jastrebucze, Jazka“ (Potrebica i Matešić, 2001; str. 91). Spominje se kao sjedište trgovine i suda. Kralj Bela IV. je 12. siječnja 1257. dodijelio povelju „slobodnog trgovišta“ ili status slobodnog kraljevskog trgovišta. Pisana je na latinskom jeziku te su je nakon toga potvrđivali svi kraljevi i ti izvornici su sačuvani do danas. Tada dobiva i grb koji se koristi do danas. Na grbu je u plavom na desno okrenuti jastreb prirodne boje. Gotovo šest stoljeća su se stanovnici pozivali na tu povelju kada su feudalci kršili njihova prava. Kroz godine ugnjetavanja, uspješno su očuvali svoje privilegije i ustrojstvo grada. „Općina je u 17. stoljeću nosila naziv „plemenita Općina, Purgari i ašešori plemenitoga i slobodnoga cesarove i kraljeve Svetlosti varoša Jastrebarsko.“ (Potrebica i Matešić, 2001; str. 94).

Dotadašnji vlastelin Toma Petheo de Gerze, 1519. godine zamijenio je vlastelinstvo Jastrebarsko zajedno s trgovištem i kaštelom za neke posjede u Ugarskoj s budimskim kardinalom Tomom Bakačem Erdödyjem. Od tada pa sve do ukidanja kmetstva 1848. godine grofovi Erdödy upravljali su jastrebarskim vlastelinstvom. (Potrebica i Matešić, 2001).

2.4. NOVIJA POLITIČKA POVIJEST

Nakon ilirskog preporoda i pokušaja Mađara da izađu iz Austro- Ugarske Monarhije, nametnut je novi ustav. I tako započinje razdoblje novog apsolutizma koje je trajalo sve do 1860. godine i nazivalo se Bachov apsolutizam, prema ministru unutarnjih poslova u Beču Aleksandru Bachu. Pobjednička stranka u saboru tada je bila Unionistička stranka koja se zalagala za uniju Hrvatska s Ugarskom (Mađarskom) bez unaprijed postavljenih uvjeta. S druge strane pak tu je bila Stranka prava iza koje stoji Ante Starčević , koji se sklanja u Jastrebarsko za vrijeme političkih progona . Tadašnja Starčevićeva politika bila je: nit Austrija, nit Ugarska, već samostalna i neovisna hrvatska država. Izlaz iz krize nalazi se u dualističkom uređenju monarhije, odnosno Austro-ugarske nagodbe. (1867.) Hrvatska je tako bila primorana na Hrvatsko-ugarsku nagodbu i tako je taj akt postao važeći sve do 1918. godine. Iako se

po carstvu provodila germanizacija, Hrvatska je nagodbom dobila mađarizaciju (Potrebica i Matešić, 2001).

Novi zakon o uređenju općina Sabor je donio 1870. godine. Općine su pripale u nadležnost kotarima, a kotari županijama. Tako je Jastrebarsko pripalo zagrebačkoj. Upravni kotar Jastrebarsko tako je podijeljen na općine sa zasebnim poglavarstvima: Cvetković, Jastrebarsko, Kalje, Klinča Sela, Krašić, Petrovina, Plešivica, sošica, Sveta Jana i Vivodina. Ovakvo ustrojstvo općina zadržalo se do Prvog svjetskog rata i sloma Monarhije. Upravo takvo ustrojstvo općina čini i govorne granice među naseljima.

„Tijekom druge polovice 19-st. na području svakog upravnog kotara nalazila se barem jedna pučka škola i mjesni učitelj, a 1888. u Jastrebarskom otvorena je i Obrtna škola“ (Potrebica i Matešić, 2001; str. 140), što uvelike govori o razvoju i kvaliteti pučkih škola. Učiteljstvo u Jastrebarskom uspostavlja i meteorološku postaju 1901. godine. Isto tako djeluju okupljeni u Učiteljsko društvo kotara Jastrebarskog.

Već početkom 20-og stoljeća na području Jastrebarskog utemeljene su prosvjetno-kulturne ustanove i udruženja. To su četiri dobrotvorna društva, 7 dobrotvornih vatrogasnih društva, pjevačko društvo „Javor“ (1875.), te dvije čitaonice u Jastrebarskom i Krašiću. Iako je njemački jezik bio službeni, istiskuju ga predstave kazališnih družina na narodnom jeziku. Tu je i kupalište, pjevačko društvo, čitaonice i limena glazba. Sve je to pridonijelo osnaživanju narodnog jezika, ali ne u dovoljnoj mjeri da postane službeni.

U prvim godina II. Svjetskog rata Jastrebarsko živi pod gotovo vojnim režimom. Tako je 1942. partizanski odred uništio grad te 486-ero djece pokopano u Jastrebarskom jer su podlegli ozljedama. Osobito se pazilo na vjerski život stanovnika i tako su progoni svećenika ovdje jači nego igdje. Bili su zlostavljani i ubijani. Najveće stratište Hrvata je Jazovka. Duboka je 40 metara i nalazi se iznad sela Sošice gdje su bacana tijela ubijenih iz Drugog svjetskog rata i poslijeratnog razdoblja. Osim Jazovke to su Gović šuma, Pavučnjak i Rakov Potok. Ubijani su pripadnici hrvatske vojske i civili, a posebice seljaci. Ubijani su i mučeni i na sudu osuđeni na smrt. Tako je i 1946. osuđen nadbiskup Alojzije Stepinac, rodom Krašićanac. (Ministarstvo hrvatskih branitelja, 2020.)

Tek 1962. kada Jastrebarsko općina bude dodijeljena Zagrebu, kreće njen ubrzani rast gospodarstva i sveukupni razvoj. Grade se prometnice, grade se tvornice, grade se javne ustanove, škole i Jastrebarsko počinje dobivati status, novac i razvoj koji njegovi žitelji zaslužuju.

2.5. DVORCI

2.5.1. Dvorac Erdödy, Jastrebarsko

Stari grad Jastrebarsko podigao je Matija Gereb između 1483. i 1490. utvrdu je činila kula nad ulazom, pet soba, kuhinja, pekara i dva spremišta za vino i plodine. Opkoljen jarkom koji je punjen vodom. Godine 1502. vlasnik Ivan Korvin dao je lipovačka dobra Tomi Poethou de Gerze i njegovoj braći. Toma je dobiveno zamijenio 1519. s Tomom Bakačem Erdödyjem i tako trgovište Jastrebarsko dolazi u posjed obitelji Erdödy. Grofovi su vlasnici do 1922. kada je umro Stjepan Erdödy. Dvor s imovinom je prodan i u obnovljenom dvoru (1936.) uređen je izložbeni prostor. Općinsko poglavarstvo spriječilo je rušenje dvorca (1946.) četvorina s unutrašnjim dvorištem osnova je današnjeg grada. Na sjevernoj strani su dva vanjska ugla zaštićena kulama. U posjedu Erdödyevih su i dvije kurije. Jedna u Gorici Svetojanskoj te druga u Prilipju. Dvorac Jastrebarsko ubraja se među najvrjednije primjere stambeno-fortifikacijske arhitekture 16. st. u kontinentalnoj Hrvatskoj. Nažalost godinama je bio zapušten i umalo propao do temelja. Ove godine u mjesecu srpnju potpisan je ugovor za njegovu kompletnu obnovu.

2.5.2. Dvorac Oršić, Slavetić

„Dvorac Oršić u Slavetiću smješten je na brijegu u podnožju Žumberka. Spominje se već 1249. godine kao „Schlauetich“ (villa). Nakon što je pripao pod upravu Lipovca 1486. godine Matija Korvin, dodjeljuje ga porodici Oršić. Točnije, dobio ga je Petar Horvat Oršić de Gorica za zasluge u vladavini. Dvorac je organiziran oko četvrtastog unutrašnjeg dvorišta, koje zatvara sa sjeverozapadne strane visoka četverokatna kula, a na nju se nadovezuju niži volumen palasa. Iako povijesni izvori govore o dvorcu iz 16.-og stoljeća, prostorna struktura dvorca, s njegovom srednjovjekovnom gotičkom jezgrom ukazuju na ranije podrijetlo“ (Potrebica i Matešić, 2001; str. 287). Dvorac je nekoliko desetljeća bio van obitelji Oršić da bi se nakon toga njegovo vlasništvo ponovo vratilo i do danas zadržalo u rukama obitelji Oršić. Visoka kulturno- povijesna i estetska vrijednost ubrajaju ga u dvorce najviše vrijednosti od nacionalnog značaja. Međutim zbog dotrajalosti i građevinski lošeg stanja obnavlja se samo krovnište i limarija.

2.5.3. Dvorac Ribograd i ribnjački sklop, Crna Mlaka

„Ornitološki rezervat Crna Mlaka smješten je usred močvarne šume hrasta lužnjaka u pokupskom bazenu, kojim teku potoci Okićanica, Botić, Lukavec, Brebrenica“ (Potrebica i Matešić, 2001; str. 292). Ribnjaci su smješteni na mjestu prirodne močvare, bare , koja je bila crna od tanina nastalog od drveta koje je u njoj trunulo. Od tuda potječe ime Crna Mlaka. Tako se toponim Chornamlaka spominje već davne 1249. ribnjaci su 1904. godine dani u koncesiju austrijskom poduzetniku Kornelijusu Zwillingu, koji s gradnjom ribnjaka, 1917. godine započinje i gradnju dvorca. „Približavanje tendencijama funkcionalizma u organizaciji i oblikovanju proizvodno-gospodarskog sklopa, romantičarski pristup s akcentiranjem simbolističkih elemenata pri koncipiranju reprezentativnog stambenog prostora, koji je nastojao u najvećoj mjeri zadržati prirodne i pejzažne vrijednosti, osnovno je prostorno obilježje kompleksa“ (Potrebica i Matešić, 2001; str. 293). Tako je dvorac ubrojen među prvih deset najboljih ostvarenja ladanjske arhitekture prvih desetljeća ovoga stoljeća.

2.6. CRKVENA POVIJEST

Područje Jastrebarskog i okolice vrvi svećenicima, biskupima, kardinalima i crkvenim uglednicima. Stoga ne čudi količina crkava, kapelica i posvetnih mjesta u kraju. U radu ću spomenuti sve župne crkve i neke od njihovih pripadajućih kapelica. Izostavila sam Krašić i okolicu, jer teritorijalno danas više ne spada u područje grada Jastrebarsko. Područje krašićkog kraja se naziva i „Dolina kardinala“. Važno je spomenuti neke od najpoznatijih svećenika jaskanskog kraja, a to su redom: Rafael Levaković (1590.-1650.), franjevac; Petar Petretić (1604.-1666.), bačko-kaločki nadbiskup; Martin Borković (1597.-1687.) zagrebački biskup; Josip Lang (1857.-1924.) posvećenik za pomoćnog biskupa; Stjepan Bakšić (1889.- 1963.) generalni vikar nadbiskupije; Dragutin Nežić (1908.-1995.) porečko-pulski biskup; Alojzije Stepinac (1898.-1960.) blaženik, zagrebački nadbiskup, kardinal; Franjo Kuharić (1919.-2002.) kardinal.

2.6.1. Župna crkva sv. Nikole biskupa, Jastrebarsko

Kao što sam već spomenula crkveni život ima jako velik utjecaj na žitelje grada, kako kroz povijest tako i danas. Tako u samom centru Jaske stoji Crkva sv. Nikole, koja se u spisima spominje davne 1257. u povelji Bele IV., međutim potrebne pouzdane podatke donosi popis župa i župnih crkava i pripadajućih kapela iz 1334. godine (Potrebica i Matešić, 2001). Izgled prvotne crkve nije zabilježen niti u materijalnim spisima niti u pisanim. Postoji podatak o postojanju kapele sv. Petra južno uz svetište naslonjen na crkvu. Koju je dao prizidati grof i ban Petar Erdödy 1591.godine kao obiteljsku grobnicu, u koju je 1597. pokopan. Kapela je srušena pri baroknoj obnovi, ali je sačuvana nadgrobna ploča s epitafom i njegovim likom. Crkva ima četiri drvena oltara: sv. Nikole, sv. Roka, sv. Florijana i oltar Bezgrešnog Začeca Marijina (Potrebica i Matešić, 2001). Godine 1772. crkva je pod obnovom zbog premalog kapaciteta. Tada je dodan i peti oltar Majke Božje Dobrog Savjeta. Najstarije i najbolje očuvane orgulje u Jastrebarskom kraju izradio je 1782. godine A. Scholz. Neke od poznatijih kapelica koje pripadaju središnjem dekanatu su: Kapela sv. Duha, Jastrebarsko; Kapela sv. Emerika, Cvetković; Kapela sv. Katarine, Domagović; Kapela sv. Vida, Hrašća; Kapela sv. Pavla, Pavlovčani. Najstarije sačuvana zidana kapela na ovom području je Kapela sv. Pavla, moguće iz doma romanike. Crkva je uništena u potresima 2020. godine i trenutno nije u funkciji.

2.6.2. Župna crkva sv. Ane, Gorica Svetojanska

Crkva je smještena u naselju Gorica Svetojanska u Svetoj Jani. Prvi puta se spominje 1327. godine pod imenom Gorcha. (Baltorinić, 2019) Na mjestu gdje se nalazi današnja crkva nalazile su se tri sakralne građevine: župna crkva sv. Ane, kapela B.D. Marije i grobna kapela sv. Mihaela Arkandela. Tako se 1680- ih gradi nova crkva koja preuzima ulogu župne crkve zbog većeg prostora u unutrašnjosti, a slike iz ovih triju su premještene u novu crkvu kada su stare srušene 1757. godine. Također uništena u potresima 2020. godine. Krenula je obnova ove godine.

2.6.3. *Župna crkva sv. Jurja, Plešivica*

Crkva sv. Jurja smještena je na padini Plešivičke gore i tako pruža nezaboravan pogled na cijelu Jasku i okolicu. Crkva sv. Jurja se također nalazi na popisu iz 1334. godine, ali tada u naselju Prilipje. Nova Crkva gradi se u selu Plešivica i svoj današnji oblik dobiva sredinom 18. st. (Ivančić, Škrabe, 2020; str. 62). Od prvobitnih oltara sačuvan je samo onaj glavni sv. Jurja i propovjedaonica iz 1767. g. današnji bočni oltari su sv. Antuna, preimenovano u Srca Isusova i slika sv. Ivana Nepomuka. Važno je spomenuti i zavjetni kip Crne Madone koja je stavljena na oltar nakon rušenja kapele M.B. Lurdske. Tijekom obnove u 19. st. Crkva dobiva zvonik i pjevalište te nove orgulje graditelja F. Malahovskog. Kapela sv. Franje Ksaverskog nalazi se u sklopu župe sv. Jurja koja u podnožju ima župno groblje.

2.6.4. *Župna crkva sv. Ivana Krstitelja, Gornji Desinec*

Crkva sv. Ivana Krstitelja smještena je u naselju Gornji Desinec. Tijekom srednjeg vijeka nastanjivali su ga Desinčani, staro hrvatsko bratstvo koje nije bilo plemićko, ali je bilo oslobođeno kmetskih davanja. „Kapela se nalazi na popisu već 1334, godino pod nazivom Gouriena. Kapela je imala tri oltara: glavni oltar sv. Ivana, oltari sv. Vida i Sv. Barbare (Lurdske)“ (Buturac, 1993; str. 54). Klupe su prenesene iz Desinca u kapelu sv. Franje Ksaverskog na Plešivici te tako barem djelom očuvane. Iako su uklonjeni oltar sv. Vida i sv. Barbare, neobarokne Höfferrerove orgulje izrađene su 1913. i danas krase unutrašnjost crkve.

2.6.5. *Župna crkva sv. Petra, Petrovina*

Godine 1237. prvi puta se spominje ime Petrovina kada ga biskup Stjepan II poklanja Kaptolu. No ipak nije zabilježeno dali je tada već postojala crkva u Petrovini. Crkva ima svoj prepoznatljivi gotički izgled što je stavlja u skupinu najstarijih i najznačajnijih sačuvanih srednjovjekovnih građevina u jaskanskom kraju. Godine 1633. gradi se novi zvonik i na crkvu se nadograđuje kapela sv. Antuna Pustinjaka. Glavni oltar je s kipovima sv. Petra i Pavla, te s bočne strane sv. Križa kasnije preimenovan u Majke Božje Žalosne i sv. Marije kasnije preimenovan u sv. Mihovila. Orgulje je postavio 1858. godine A. Račić (Potrebica i Matešić, 2001). Radovi koji su tada

izvođeni otkrili su freske izuzetne vrijednosti. Cijelo svetište oslikano je temama Muke Kristove, izrađene u stilu internacionalne gotike oko 1440. g., time predstavljaju jedini takav ikonoški program u sjevernoj Hrvatskoj. Vrijednost freski i crkve u cjelini predstavlja jedan od najvrjednijih spomenika jastrebarskog kraja i najznačajniji za ovaj dio Hrvatske. Još tri kapelice značajne su za spomenuti: Kapela sv. Tijela Kristova, Petrovina; Kapela B.D. Marije Volavske Sniježne, Volavje. Kapela je značajna po tome jer je uz zagrebačku katedralu, najstarije Marijino svetište u sjevernoj Hrvatskoj (Potrebica i Matešić, 2001).

2.6.6. *Župna crkva sv. Antuna Pustinjaka, Slavetić*

„Posjed Slavetića spominje se od 1249. godine kada su na njemu živjeli castrensi grada Podgorja“ (Potrebica i Matešić, 2001; str. 257). Prvotna kapela sv. Antuna Pustinjaka sagrađena je oko 1600. godine. Kada se Oršići u 17.st. trajno naseljuju u Slavetić, tada pokreću i osnutak župe. Proširuju staru kapelu, dograđuju svetište, zvonik i predvorje te se ispod oltara smješta grobnica obitelji Delišimunović. Kapela B.D. Marije, sakristija, grobnica obitelji Oršić, kapela sv. Valentine i kapela sv. Ane čine novu crkvu. Barokne Höfferrerove orgulje postavljaju se 1911. godine (Potrebica i Matešić, 2001).

2.6.7. *Franjevački (dominikanski) samostan i crkva B.D. Marije, Jastrebarsko*

Samostan u jastrebarskom polju izvan grada i naselja Cvetković osnovali su grofovi Erdödy. Samostan je građen u gotičko - renesansnom stilu. Dominikanci koje su na ove prostore doveli Erdödyji i sagrađili im samostan i crkvu, brzo su otišli. „U vremenima kada Turci napadaju i pustoše ove krajeve, hrvatski dominikanci napuštaju sve samostane u Ugarske provincije (Potrebica i Matešić, 2001; str. 238). Nakon odlaska dominikanaca ban Toma Erdödy dovodi franjevce iz Bosne, te se oni useljavaju oko 1600. godine. nova kapela Majke Božje Škapularske sagrađena je 1734. godine. Samostanski blok je kompletiran 1750. godine. crkva ima pjevalište i četiri niše sa skulpturama sv. Sebastijana, sv. Roka, sv. B.D. Marije te sv. Ladislava. „Glavni oltar jedini je mramorni oltar u ovom kraju izradio ga je gorički kipar

Giovanni de Rossi po narudžbi barunice Peransky-Delišimunović“ (Potrebica i Matešić, 2001; str. 240). Samostan vrvi kasnobaroknim slikama i vrijednom zbirkom knjiga. Nedavno su otkriveni zidni oslici još iz doba dominikanaca. „Važno je spomenuti da je cijelu crkvu iznutra oslikao Osvaldo Bierti 1908. godine“ (Potrebica i Matešić, 2001; str. 241). Samostan sa crkvom pripada grupi najvrjednijih povijesnih i umjetničkih građevina jastrebarskog kraja, a i šire.

2.7. UDRUGE

Već sam pisala da su udruge na području Grada osnovane davnih dana i sad već neke slave i stote obljetnice. Ono što je važno naglasiti jest da su se ljudi okupljali s jednakim ciljem, a to je druženje, promicanje kulturnog života i to su sve činili na nacionalnom jeziku. Kajkavski jezik, narječje, održavali su govoreći ne samo u svojim kućama, na poljima, sajmovima već i u udrugama. Udruge nastupaju i pjevaju ili prikazuju svoje dramske uratke na kajkavskom narječju, stavljajući tadašnji službeni jezik na stranu. Udruge na području grada čine veliko nematerijalno blago koje svojim postojanjem pokušavaju zadržati i očuvati kulturno nasljeđe grada Jastrebarskog i okolice. Udruge su danas objedinjene u zajednicu kulturno umjetničkih udruga grada Jastrebarsko. „Cilj udruga je očuvanje kulturne, folklorne i umjetničke baštine lokalne zajednice i Republike Hrvatske u cjelini. Osnovni motivi njihova okupljanja su očuvati tradiciju, običaje i bogato kulturno nasljeđe jaskanskog kraja te ugraditi njihove aktivnosti, doprinose i nastupe u nasljedni kulturni materijal budućim generacijama.“ (Zajednica kulturno-umjetničkih udruga grada Jastrebarskog [ZKUUGJ], n.d.) Mnogobrojna športska društva objedinjena u sportsku zajednicu djeluju kako bi sveopće stanovništvo moglo koristiti različite vrste sporta za vlastiti bolji životni standard. Okupiti djecu i podariti im vrijednosti očuvanja sportskog načina života i zajedništva jedan je od ciljeva zajednice. Različiti geografski položaj pruža raznovrsni sportski program na području grada. Od biciklizma, orijentacijskog trčanja, preko sanjkanja i skijanja do ribolova i streličarstva. Sportski klubovi su: Autocross klub Jaska, Atletski klub Jastreb 99, DZSIR Jastrebextreme, HPD Jastrebarsko, Judo klub Jaska, Karate klub Jastreb, Kickboxing klub Jastreb, Košarkaški klub Jaska, MNK Čeglji, MNK Domagović, MNK Guci, MNK Prigorac 1996, MNK Slavetić, Motocross klub Jaska, NK Cvetković, NK Desinec, NK

Domagović, NK Jaska- Vinogradar, NK Sveta Jana, NS Jastrebarsko, OK Jelen, Rukometni klub Jaska, Sanjkaški klub Plešivica 1907, SK Tilček Team, Skijaški klub Jaska, STK Jaska, STK Jastrebarsko, Streljački klub Jastreb, Svetojanske mažoretkinje, Šahovski klub Jaska, ŠRD Jastrebarsko, Teniski klub Gem, TK Tenis Jaska. (Sportska zajednica grada Jastrebarsko[SZGJ], n.d.) Na području grada djeluju i dobrovoljna vatrogasna društva. U gradu tako djeluje Vatrogasna zajednica Grada udružena su 23 dobrovoljna vatrogasna društva te 2 Dobrovoljna vatrogasna društva u gospodarstvu. „Prema broju dobrovoljnih vatrogasnih društava VZG Jastrebarsko u samom je vrhu na području Vatrogasne zajednice Zagrebačke županije jer broji više od 1900 članova, preko 300 operativnih vatrogasaca od čega je njih preko 400 djeca i mladeži. Članice VZG Jastrebarskog raspolažu s ukupno 36 vatrogasnih vozila. Članice VZG Jastrebarskog raspolažu s ukupno 36 vatrogasnih vozila. Grad Jastrebarsko kontinuirano ulaže u razvoj vatrogastva i nabavu opreme i vatrogasnih vozila te obnovu DVD domova. Članice Vatrogasne zajednice Grada Jastrebarskog su: DVD Jastrebarsko, DVD Cvetković, DVD Čeglji, DVD Domagović, DVD Donji Desinec, DVD Gornji Desinec, DVD Petrovina, DVD Plešivica, DVD Sveta Jana, DVD Belčići, DVD Čabdin, DVD Črnilovac, DVD Donje Izimje, DVD Dragovanščak, DVD Gornja Reka, DVD Guci, DVD Malunje Hrastje, DVD Novaki, DVD Stankovo, DVD Volavje, DVD Vranov Dol, DVD Vukšin Šipak, DVD Zdihovo, DVD Drvoproizvod, DVD Palma“ (Grad Jastrebarsko, n.d.) Zanimljivo je kako je Jastrebarsko jedan od gradova s najvećim brojem puhačkih orkestara koja djeluju unutar dobrovoljnih vatrogasnih društava. To su: Puhački orkestar DVD-a Cvetković, Puhački orkestar DVD-a Domagović, Puhački orkestar DVD-a Gornji Desinec, Puhački orkestar DVD-a Petrovina, Puhački orkestar DVD-a Plešivica i Puhački orkestar DVD-a Stankovo. Ostale udruge na području grada, prvenstveno zadužene za promicanje kulture udružene su u Zajednicu kulturno umjetničkih udruga grada Jastrebarsko. Kako bi zajedno svojim djelovanjem zaštitile svoje interese i pomogle u obogaćivanju mlađih naraštaja. Tako je jedno od najstarijih Gradske kazalište Jastrebarsko koje djeluje od siječnja 1968. simbol je i perjanica kulture u Jaski. Kazalište Škrabe – dramski studio Jaska koji svojim djelovanjem najviše pripomaže u očuvanju kajkavskog dijalekta i plješivičkoprigorskog govora, igrajući predstave namijenjene prvenstveno djeci od djece, a i ostalom građanstvu, pisane i igrane na kajkavskom narječju. Ogranak Matice hrvatske u Jastrebarskom važan je član zajednice u promociji baštine. Jedni od najvećih čuvara kulturno umjetničke baštine

su KUD-ovi. Pa tako većina jaskanskih naselja je okupljena u društvima i djeluju na sveopće zadovoljstvo građana. To su: Glazbena folklorna sekcija UUU, KUD „Cvijet“ Cvetković, KUD „Lipa“ Slavetić, KUD „Okićka trešnja „ Stankovo, KUD Desinec, KUD Sveta Jana, KUD Umirovljenika Jastrebarsko, Tamburaški orkestar DVD-a Čabdin. Razvitku kulture pridonose i vokalni sastavi: Vokalni ansambl „Gouriena“, Gradsko pjevačko društvo „Javor“ (koje djeluje od davne 1875. godine) (zajednica kulturno umjetničkih udruga grada Jastrebarsko, n.d.), Župni crkveni zbor svetog Nikole biskupa, Udruga pjevača izvornih pjesama Sveta Jana. Neki od članova zajednice vrlo su zanimljivi i jedinstveni, a to su: Kuburaško društvo Okić, Društvo starih igara „Zelena Livada“, Etno udruga „Sveta Jana“ koja posjeduje vlastiti muzej u sklopu područnog objekta OŠ „Ljubo Babić“ u Sv. Jani (Baltorinić, 2019), Učenička zadruga „Grozdek“, Kreativni studio „Zvrk“ i Baletni studio „Jastrebarsko“.

2.7. NAJZNAČAJNIJI PISCI JASKANSKOG KRAJA KAJKAVSKOG NARJEČJA

Povijest prepuna vrsnih književnika, pjesnika, skladatelja, svećenika, dramskih i likovnih umjetnika, dramaturga, bibliografa, vojskovođa, banova, pučkih tribuna, narodnih vođa, prosvjetitelja, znanstvenika, sportaša, glazbenika, slikara i pjesnika. Jastrebarski kraj prava je riznica povijesti, tradicije, kulture, umjetnosti i ljepote te stoga ne čudi što je iznjedrila mnogobrojne poznate ljude koji su svojim radom i stvaralaštvom zadužili, ne samo kraj Jastrebarsko, već i cijelu Hrvatsku. O svima njima i o svakome posebno mogla bi se napisati knjiga, međutim u ovom radu spomenut ću samo one koji se bave i pišu ili su pisali kajkavskim narječjem i plješivičkoprigorskim poddijalektom. Iako je Jastrebarsko kajkavski kraj, većina pisaca ne piše kajkavštinom, kao da smatraju materinje narječje manje vrijednim ili ga se srame govoriti na javnim mjestima. Taj „fenomen“ nije prisutan samo u ovom kraju, već i u svim krajevima kajkavskog govornog područja. Tako smo nažalost ostali zakinuti za mnogobrojne tekstove i nemogućnost boljeg izučavanja jezika kajkavaca. „Kajkavci nikada nisu nastojali svoj govor nametnuti drugima, ali su zato sami već više od sto pedeset godina izloženi iskorjenjivanju svoga govora.“ (Lipljin, Kajkavsko narječje u kazalištu, str.2.)

2.7.1. Tomaš (Tomo) Mikloušić

Rođeni Jaskanac, kajkavski pisac, profesor, prosvjetitelj, nakladnik, prevoditelj, povjesničar, enciklopedist i kako ga Škrabe naziva „Kajkavac od glave do pete“. Tomaš Mikloušić rođen je 26. listopada 1767. u Jastrebarskom, gdje je završio i osnovnu školu. Zatim pohađa gimnaziju u Zagrebu i teologiju u Pešti. Svoju svećeničku službu počinje 1791. godine na Plešivici i završava je 1831. opet u Jastrebarskom, gdje i umire 7. siječnja 1833. godine. Bio je autor nabožnih knjiga, dramskih djela, latinskih i hrvatskih prigodnica, pisac latinske školske gramatike, kalendara i spisa o gospodarstvu i lijekovima, sakupljač pjesama i poslovice. Kao urednik i suradnik zagrebačkog i varaždinskog „Horvatskog kalendara“, Mikloušić postaje i nakladnik „Stoletnog kalendara“. Izdana 1819. godine, knjiga je prerađena s njemačkog jezika i sadrži popis kalendarskih poslova te obavijesti o meteorološkim osobinama pojedinog mjeseca i godine. Sadrži niz korisnih savjeta o kućanstvu, dok su na samom kraju beletristički tekstovi. Mikloušić je najviše poznat po prevođenju i obradi dramskih tekstova. Najvažnije djelo Tomaša Mikloušića je „Izbor dugovanja vsakoverstnih“. To je djelo koncipirano poput enciklopedije. Zbirka je to povijesnih i književnopovijesnih priloga, poučnih članaka i poslovice za moralno uzdizanje naroda. (Škrabe, 2011.) Mikloušićeva najveća vrijednost očituje se najviše u njegovom jeziku. Njegova književno izražajna kajkavština dala je podlogu Krleži dok je pisao *Balade Petrice Kerempuha*. Veliki znalac i zaljubljenik u kajkavštinu, u preporodnim se godinama zalagao da kajkavski postane književni jezik. Pa tako njegov put nastavlja i Ignjat Kristijanović kad je Gaj provodio jezičnu reformu. Koliko značajan je bio Mikloušić govori i pjesma koju je Pavao Štoos posvetio upravo njemu ispjevanu nakon njegove smrti; „*Glas Kričečega vu puščini horvatskoga slovstva*“.

2.7.2. Vatroslav Rožić

Vatroslav Rožić, lingvist i filolog rođen je 13. ožujka 1857. godine u mjestu Prodin Dol u Svetoj Jani. Živio je u obitelji bogatih roditelja i sa još sedmero braće i sestara. Pučku školu završio je u rodnom mjestu, a zatim gimnaziju u Zagrebu. Rožić je školovanje nastavio nakon odsluženja vojnog roka i to na Filozofskom fakultetu Slavistiku, povijest i zemljopis. Glavna obilježja Rožićevog stvaranja je bilo

„čišćenje“ hrvatskog jezika, od kako ih naziva u svom djelu „barbarizama“, tj. nehrvatskih i nenarodnih riječi. Kao preteča etnologije i folkloristike, Rožić po uzoru na Antuna Radića, radi monografiju svoga rodnog kraja pod nazivom „*Prigorje*“. Svojevrсна enciklopedija jaskanskog kraja. Rad obiluje zapisima o tradicijskoj seoskoj arhitekturi, običajima, trgovini, prehrani, pravu, vjerovanjima, praznovjerju i dr. Važno je spomenuti da je cijela knjiga pisana isključivo prigorskim dijalektom, tako može poslužiti kao alat za istraživanje plješivičkoprigorskog dijalekta. Njegovi radovi objavljeni su prvo u „*Zborniku za narodni život i običaje južnih Slavena*“, a zatim i u knjizi „*Prigorje, narodni život i običaji*“, objavljenoj u Zagrebu 1908. godine. Rožić je većinu svog života proveo kao srednjoškolski profesor, a svoja razlaganja i opus širi čak i na hrvatsku duhovnu kulturu. Umro je u Zagrebu 6. ožujka 1937. godine

2.7.3. Stjepan Nino Škrabe

Vrlo je malo živućih pisaca koji svoje književno stvaralaštvo čine upravo na kajkavskom jeziku. Međutim onaj koji to sustavno čini je Stjepan Nino Škrabe. Dramatičar, scenarist, publicist, libretist i još puno pridjeva mogli bi dodati ovom Jaskancu koji je rođen u Jastrebarskom 1947. godine. Napisao je brojna dramska djela, adaptacije, mjuzikle, libreta koja su izvođena u gotovo svim zagrebačkim i hrvatskim kazalištima. (Gradsko kazalište Jastrebarsko, n.d.) Od 1971. – 1985. Škrabe piše u suradnji s Borisom Senkerom i Tahinom Mujičićem i tada uz značajna bezvremenska djela nastaje i predstava „*O' Kaj*“. „Mjuzikl „*O'Kaj*“ prikazivan je u zagrebačkoj Komediji i odigran 271 put, što ga čini drugim najviše prikazivanim djelom, odmah iza „*Jalte*““. (Gradsko kazalište Jastrebarsko, n.d.) Od 1986. godine piše samostalno te je izdao mnogobrojne knjige, pisao je brojne igrokaze, scenarije za filmove i mnoga druga djela. Jaskanci Škrabea znaju kao profesora, ali najbolje kao predsjednika Gradskog kazališta Jastrebarsko, na čijem je čelu od 1968., tadašnja Dramska družina „Tomo Mikloušić“. Jedan je od pokretača Dječje dramske grupe „Ivana Brlić-Mažuranić“. Škrabe u svojim komadima kroz neke velike klasike, poput Šenoine „Ljubice“, kroz smijeh, sarkazam i ironiju daje gledateljima uvid u bolnu hrvatsku povijest, političke traume i zablude društva. Predstavu „Petar Pan“, okreće prema jaskanskoj publici i vješto uvodi kajkavski govor i Jaskance u priču. Koliko je značajan Škrabeov opus govori i nagrada predsjednika Republike kojom je 15. studenog 1996. odlikovan Redom Danice Hrvatske s likom Marka Marulića. Ministarstvo prosvjete i

sporta dodjeljuje 1998. Škrabeu državnu „Nagradu Ivan Filipović“ za izvrstan rad s mladima na promicanju kulture i sporta. Godine 2003. dobiva Nagrada za životno djelo grada Jastrebarskog. Među najznačajnijim nagradama njegova opusa je prestižna Nagrada „Katarine Patačić“ za svoje djelo „Idu svati“. „Knjiga je proglašena najboljom kajkavskom knjigom 2008. godine, a dodjeljuje ga Ogranak Matice hrvatske Varaždin i Varaždinsko književno društvo.“ (Gradsko kazalište Jastrebarsko, n.d.)

3. JEZIČNE OSOBINE JASKANSKOG GOVORA

Kajkavsko narječje je skupina dijalekata južnoslavenske grane slavenskih jezika. Kajkavsko narječje ima tri naglaske: kratki, dugi silazni ili cirkumfleks i dugi uzlazni ili akut. Kajkavsko narječje, štokavsko i čakavsko čine hrvatski jezik u cjelini (Celinić, 2020) Naziv potječe od upitno-odnosne zamjenice *kaj?* (koja lokalno može mijenjati svoj oblik: *kuj?*, *kej?* *ka?* *koj?..*). Većina govornika nalazi se na sjeverozapadu Hrvatske, međutim postoje i izdvojena mjesta. Posljedicom migracija ljudi tijekom Osmanskih osvajanja. Poznata su i sela u Mađarskoj čiji govornici koriste kajkavsko narječje. Kajkavski je dobro očuvao mnogobrojne arhaične značajke u glasovlju, oblicima, sintaksi i leksiku. Lončarić kajkavsko narječje dijeli na 15 dijalekata: „središnjozagorski, samoborski, varaždinsko-ludbreški, međimurski, gornjosutlanski, plješivičkoprigorski, turopoljski, vukomeričko-pokupski, donjolonjski, sjevernomoslavački, gornjolonjski, glogovničko-bilogorski, podravski, goranski, donjosutlanski“ (Lončarić, 1996; str. 146). Jaskanski govor tako spada u plješivičkoprigorske. Teritorijalno veliki prostor i brežuljkasti teren čine razlike među govornicima pojedinih naselja. Obzirom da ne postoji literatura kojom bi točno mogla istražiti i opisati jaskanski govor, vođena vlastitim zaključivanjem čitajući brojne članke i literature pisane o kajkavskom narječju te terenskim istraživanjem ovako zaključujem. Jaskanski govor je mješavina govornika Plešivice, Svete Jane gdje se „spominaju“ i na jugu Cvetkovića i Domagovića koji se „divaniju“. Sa zapada su Okićanci i Desinčaki koji „pripovedaju“, dok je sa istoka Žumberak i Krašićem koji „govoriju“. Iako zajednički u nekim leksemima potpuno različiti. Cvetković i Domagović poprimaju govor Draganića, jer su geografski tako orijentirani. Isto tako

dijelovi poput Gornje Kupčine, Slavetića i Dragovanščaka koriste već štokavsko-čakavski govor koji prevladava u Krašiću i Žumberku.

Terensko istraživanje i prikupljanje riječi napravila sam kod izvornih govornika, prema Blažeka *informantima*, u Svetoj Jani, Domagoviću, na Plešivici i u rodnom selu Donja Reka, podno Plešivice. U kojem živim već 32 godine. Leksemima pridružujem rečenične potvrde, ukoliko je to moguće. To su na neki način je na neki način ilustrativni gramatički prikazi pojedinog leksema. (Puškar, *Prijedlog koncepcije Rječnika govora potkalničkog Prigorja*, 2015) „Kod terenskog je istraživanja često naglasak na samoj riječi koja se istražuje, pa rečenična potvrda nerijetko izostane ili se pak zabilježi nekvalitetna rečenična potvrda, pogotovo za pojedini arhaičniji izraz.“ (Puškar, *Prijedlog koncepcije Rječnika govora potkalničkog Prigorja*, 2015) Teško je razgraničiti rečenične potvrde od frazema.“ (Blažeka, Rác, *Koncepcija Rječnika pomurskih Hrvata*, 2010) Tako će neki od primjera u ovome radu biti rečenične potvrde, a neki primjeri će biti frazemi.

Rječnik sam sastavila i broji oko 500-tinjak riječi, te je za svaku riječ napisana oznaka. Muški (m), ženski (f) i srednji rod (n), zatim glagol: infinitiv (inf), futur I. ili II. (fut. 1. ili fut. 2.) pridjev (adj), zamjenica (pron), prilog (adv) i prijedlog (prep). Označavam i riječ Domagović(D), Plešivica (P) i Sveta Jana (SVJ) ako se razlikuju.

3.1. AKCENTUACIJA

Lončarić govori o značajci koju je prvi napravio Ivšić u svojem iscrpnom istraživanju kajkavskim krajevima, akcentuaciji. Tako prema akcentuaciji dijeli kajkavsko narječje u 4 kategorije (Ivšić, 1996.). Prema geografskom položaju dodjeljuje im nazive, tako je I. skupina zagorskomeđimurska, naziva je još i konzervativnom jer dolazi do metatonije akuta i najbolje „čuva“ osnovnu akcentuaciju. Zatim II. skupina su pokajkavštenci čakavci, dok je III. skupina gornjosutlanska (mlađa) i IV. skupina podravska (revolucionarna). Lončarić tako u isti rang stavlja još pet dijalekata, a to su: središnjozagorski, samoborski, varaždinsko-ludbreški, međimurski, gornjosutlanski i plješivičkoprigrorski. Jaskanski govor prema tome spada u plješivičkoprigrorski dijalekt.

Svi silabemi mogu biti dugi i kratki i isto tako akcentuirani i neakcentuirani. U većini kajkavskih krajeva ukida se opreka po kvantiteti iza naglaska. Sustav ima jedan

kratki (npr. *rît, g'urt*) i dva duga: cirkumfleks (silazni), bilježimo ga kao *â* (npr. *spôvati, nâjti, orêju*) i akut (uzlazni), bilježimo ga sa *ã* (npr. *nêćeš, nêš mel, dôjti*) Kajkavski akut koji odgovara novom praslavenskom akutu (dugi naglasak uzlazne intonacije) i cirkumfleks (dug i otegnut naglasak silazne intonacije) pri kojem se glas najprije diže, a onda pada (Hrvatska enciklopedija, n.d.). Odgovara praslavenskom cirkumfleksu. Područje jaskanskog govora najčešće koristi cirkumfleks i kratki kod kojeg intonacija fonološki nije relevantna. Prema Ivšiću tako jaskanski govor spada u I. skupinu (konzervativnu) koja čuva starije stanje. Odnosno riječi imaju fonološku nenaglašenu duljinu u slogovima ispred naglasaka – prednaglasna duljina, označavamo ih sa a: (npr. pi:tâti, nakre:nâti) (Lončarić, 1996)

3.2. VOKALIZAM

„Vokalni sustav koji pretpostavljamo kao ishodišni, polazni za kajkavštinu jednak je sustavu hrvatskog dijasistema kao cjeline“ (Lončarić, 1996; str. 67). „Poluglas se jednači s jatom samo u leksičkim morfemima, tj. pod naglaskom“ (Lončarić, 1996; str. 71).

U vokalizmu taj kraj ima osobine najtipičnijih, središnjih kajkavskih govora, naravno s nekim svojim osobitostima. Glas *-l* na kraju riječi ili na kraju sloga ostaje nepromijenjen (*čekal, došal*). U kajkavskom govoru ne mijenja se *-l* u *-o*, već u *-ju* (*čekal – čekaju, gledal – gledaju, spovedal - spovedaju*). To znači da su se stari stražnji nazal *-o* i slogovno *-l* izjednačili. Suglasnička skupina *čr-* obično ostaje neizmijenjena (*črn, črlen, črnjavka*). Dolazi do izjednačavanja mekog *-ć* i tvrdog *-č*, pa je tako većina *-č*.

Palatalni suglasnik *-h* se gubi pa tako ostaje (*lače, ladovina, ladi se*), na Plešivici pak glas *-h* se gubi i izgovara se iz ošita i često se veže na fonem *-r* koji slijedi iza njega (*'râna – hrana, 'rvôjka – Hrvojka, 'rvacka- Hrvatska*).

Posuđenice su zabilježene s fonemom *-u* (*Domagović - c'ukur*), ili *-o* (*Plešivica – c'ukor*). Dok štokavština ima turcizme, jaskanski kraj ima germanizme i hungarizme zbog povijesnih događanja (*cvikeri, špajza, špica, šerajzlin, farba, melja, glaš, bezec*).

Skupovi *-stj* i *-skj* manifestiraju se kao *-šč*, tj. stari praslavenski skup *-šč* je najčešće sačuvan u Svetoj Jani i Plešivici (*prošćenje, dvorišće, pišće, lišće*), ali u

Domagoviću je -š /-ś (*liše, dvuriše, piše – lišće, dvorište, pile*). Sekundarno -*zdaj* je -*zdj* (*Domagović – grizdje, Plešivica - grojzdje*). Jedna od bitnih značajki je i gubitak glasa -*i* u prijedlogu *iz-* kada je taj prijedlog složen s nekom drugom riječi, glagolom (*zgubiti, zginuti, zajti, zlevati*).

Zanimljivo je da na Plešivici nema prijelaz prefiksa -*u* u prefiks -*f*, nego ga nema (*umiti se- miti se, utopiti se - topiti*). Samoglasnik -*o*, također, u nekim riječima na početku prelazi u samoglasnik -*a*, u govoru Domagovićanaca (*onako- anak, onda- anda, onuda-anot*).

Obično ispred suglasnika na mjestu palatalnog nazala -*n* dolazi -*jn* (*r'ajngla, v'ajnkuš*). U riječima se koristi nastavak -*lin*, a to su vrlo često germanizmi (*mašlin, biciklin, kraglin, cukurlin, šetoflin*).

3.3. MORFOLOGIJA

Imenice ženskog i srednjeg roda u genitivu množine imaju nulti nastavak (*krave - kraf, sela - sel*). U kajkavskom govoru često vidamo deminutive (*fant-fantiček, vino- vinčeko, kliješa - kliješica*). U genitivu množine muškog roda u većini kajkavskih dijalekata pojavljuju se nastavci -*of* i -*ef* (*dečkof, bratof, stričef*). Genitiv množine ženskih imenica inače kratak ili ga nema (*deka-dek, juva-juv, zdel- zdel*), u nekim riječima je dugi i najčešće završava na -*i* (*đingaljka- đingaljki, teka - teki, bljuza- bljuzi*). Kod komparacije pridjeva nastavak u komparativu je -*ši* (*visoki - vikši, meko - mekši*), ali je u Svetoj Jani -*ejši* (*star-starejši, bogat- bogatejši*), dok je na Plešivici -*ej* (*star-stareji, kesno – kešneje, bogat - bogateji, dobar - gorji - najgorji*). Analitički komparativi se također koriste često (*bolj kuštraf, bolj pregnjen*). U kajkavskom je česta upotreba deminutiva sa sufiksom -*ek* (*tatek, mamek, sirotek, cucek*), ali u Domagoviću se koristi nastavak -*ak* (*cucak*). Kod imenica muškog roda u množini i kod imenica ženskog roda u jednini nema alternacije glasova *k, g, h* (*čošak - čoški, bedak – bedaki, gajga - gajgi*), odnosno nema palatalizacije ni sibilizacije. (Hrvatska narječja, n.p.)

U većini kajkavskog govora dolazi do promjene u pridjevsko- zamjeničkim sklonidbama i to tako da su iza nepalatala -*o* nastavci, a iza palatala -*e* nastavci, međutim u plješivičkoprigorskim krajevima, gdje spada i jaskanski govor, prijeglas se čuva kao -*e(ga)* pa je tako npr. *dobrega, toplega, mrzlega*.

U nekim imenicama rod se razlikuje od standardnog jezika. (Blažeka, 2003) Zanimljivo je i to da se u jaskanskom govoru većina imenica dolazi u muškom rodu, a kad se prevedu na hrvatski standardni jezik proizlazi da su zapravo ženskog roda (*štacun - prodavaonica, aufinger – vješalica, fertuf – pregača, mašlin - mašna, paklin - mašna, klajbus-zidarska olovka*), isto tako imenica može biti na relaciji muški rod i srednji rod (*poldan- podne, niškoristi- propalica*). Isto tako može biti srednji rod u standardni muški rod (*okno-prozor*) Ili kao ženski rod, pa u standardnom prelazi u muški rod (*mlečenka – valjak za tijesto*).

Kada pričamo o glagolima važno je reći da je nastavak u trećem licu množine prezenta *-jo* ili *-ju*, tako Sveta Jana ima *teči - tečeju*, dok Plešivica ima *drčati - drčiju*. Isto tako sačuvan je supin u glagolima kretanja (npr. *idemo delat*). Kada se izriče budućnost, čini se to futurom II. (*delali bumo, videli bute*).

3.4. NJEMAČKI I MAĐARSKI U KAJKAVSKOM

Jezično posuđivanje se naziva svako preuzimanje jezičnih jedinica i/ili elemenata iz nekog jezičnog sustava u drugi sustav. Svaka ta jezična jedinica i/ili element tako mogu biti preuzeti iz drugog, prilagoditi se i postati dio tog drugog jezika. Pa prema tome postoje posuđenice, tuđice i usvojenice. „Pređci današnjih govornika mađarskog i hrvatskog jezika u međusobni su kontakt došli u 9. stoljeću kada mađarska plemena naseljavaju Karpatsku kotlinu i tako postaju susjedi hrvatskom narodu.“ (Vukadinović, 2009.; str. 1.) Sjeverni i središnji dio Hrvatske kroz stoljeća je bio više orijentiran Mađarima i Austrijancima, stoga ne čudi veliki broj germanizama i hungarizama u našem govoru. Sve više obrazovne struke, znanja i zanimanja izučavale su se van granica Hrvatske tako se strani jezik „nosio“ natrag u Hrvatsku. „Doseljavanje Mađara u 10. stoljeću prekinulo je prirodan jezični prijelaz između južnoslavenskih i zapadnoslavenskih jezika, pa tako i između sjevernih govora hrvatskoga jezika i slovačkoga jezika, gdje se ističu srednjoslovački govori, koji s južnoslavenskima dijele neke specifične zajedničke crte. U starije je doba kajkavština na istoku prelazila u zapadnu štokavštinu, a nakon osmanlijskih prodora u dodiru je s doseljeničkim novoštokavskim govorima. Povijesne okolnosti (migracije, administrativno ustrojstvo) te brdovit reljef dijela kajkavskoga i širega prostora važni su čimbenici izrazite kajkavske dijalektne diferencijacije“ (Celinić, 2020; str. 2).

3.4.1. *Hungarizmi u Jaskanskom govoru*

Hungarizmi nam u naše krajeve dolaze tijekom rata i mađarizacije našeg kraja. Standardni jezik uspijeva izbaciti hungarizme, pa tako oni ostaju u pasivnom leksiku starijih stanovnika. (Blažeka, 2015.) iako je germanizama u govoru više, hungarizme više i ne prepoznajemo kao tuđice, posuđenice ili usvojenice. Jedno je vjerojatno, koristimo ih nedostatku vlastitih standardnih riječi ili zato jer su dovoljno dugo u govoru pa su se vrlo dobro „udomaćile“. Nabrojani primjeri su prilagođeni u jaskanskom govoru, pored navodim i mađarsku riječ te prijevod na standardni, jezik. U nedostatku riječi, koristim termin. (Hrvatska enciklopedija, n.d.) Koristim se izvorima „*Rječnik stranih riječi*“ Anić, Goldstein i „*Rječnika hrvatskih riječi*“, Anić.

betežan (**beteg**) •bolestan•

fačuk, fot (**fattyú**) •izvanbračno dijete, kopile•

đund (**gyöngy**) •ogrlica, nakit•

gulaš (**gulyás**) •mađarsko jelo od govedine s krumpirom•

gump (**gomb**) •dugme•

klaruš ili kraluš (**kláris**) •ogrlica sa puno nizova i crvene boje•

kučija (**kocsi**) •kola, kočija•

lopoť (**lopó**) •lopov•

3.4.2. *Germanizmi u Jaskanskom govoru*

Germanizmi su se zadržali u govoru Hrvata zbog povijesnih zbivanja već gore opisana. Središnja i sjeverna Hrvatska pogotovo. Kao i u većinu kajkavskih govora, tako i u jaskanski; germanizmi su u govor ušli preko nametnutog jezika, industrije i obrazovanja radnika, strukovnih zanimanja i visokoškolskih. Strane riječi u jeziku dijelimo na tuđice, usvojenice i posuđenice.

Navodim neke riječi koje se koriste u jaskanskom govoru. Koristim se izvorima „*Rječnik stranih riječi*“ Anić, Goldstein i „*Rječnika hrvatskih riječi*“, Anić.

afinger (**der Aufhänger**) •vješalica•

beštek (**das Besteck**) •pribor za jelo•

ceker (**der Zecker, Zegger ili Zöger (austrijski)**) •košara•

ciferšlus (**der Ziehverschluss**) •patentni zatvarač•

dinstati (**dünsten**) •pirjati•

drot (**der Draht**) •žica•

escajg (**essen** -jesti **zeug**- stvar) danas (**Ess**)**besteck**) •beštek, pribor za jelo•

farba (**die Farbe**) •boja•

ganak (**der Gang**) •hodnik, ulaz u kuću•

kinderbet (**das Kind (dijete) + das Bett (krevet)**) •dječji krevet, krevetić•

kraglin (**Kragen**) •ovratnik•

kuplung (**die Kupplung**) •spojka, kvačilo•

lojtra i lotra (**die Leiter**) •ljestve•

šrečki (**schräg**) •dijagonalno•

rikverc (**rückwärts**) •unatrag•

šajba (**die Scheibe**) •staklo, disk•

šlafruk (**der Schlafrock**) •kućna haljina•

šnajder (**der Schneider**) •krojač•

šnajla (**die Schnalle**) •kopča na remenu•

šnita (**die Schnitte**) •kriška•

šporet ili šparet (**der Sparherd**) •peć na drva•

štoplin (**die Stoppel**) •čep•

štrik (**der Strick**) •uže•

štumfa (**die Strumpfe**) •čarapa•

trefiti (**treffen**) •pogoditi (svršeni oblik je *potrefiti*)•

žnjora (**das Schnur**) •špaga•

4. MALI RJEČNIK JASKANSKOG KRAJA

A

afinger m vješalica

**Obesi kiclju na afinger da se ne zgužva.*

ajati inf spavati

**Malo dete aja.*

ajmpren m zaprška

**Napravila bum ajmpren juvu za obet.*

ajncug m odjelo

**Jako ti se šika novi ajncug.*

aklik adj jako osjetljiv

**Naj biti tak aklik, kak malo dete.*

ambrela f kišobran

**Kiša već prekapljuje, zemi si ambrelu.*

amper m kanta s ručkom

**V amperu su slive za pekmez.*

ampus m nakovanj

**Sklepal sam kosu na ampusu, oštra je kaj britva.*

anda adv onda

**Posušili smo seno, anda smo napravili stog.*

apcigati inf ispolirati, skinuti sloj nečega

**Posal ni napravljen, apcigal ti bum plaću.*

apetitlih adj privlačan

**Ova deklica je tak apetitlih da bi ju mam ženil.*

aplauderati *inf* pljeskati

*Posle takve govorancije si su mi si aplauderali.

apoteka *f* ljekarna

*Donesi medicinu za babu iz apoteke.

apšisati *inf* izbljediti

*Rjava rubača ti je sa apšisala od sunca.

armonika *ž* harmonika

*Rastegni tu armoniku da si zapopevamo našu staru popevku.

armonikaš *m* harmonikaš

*Kad armonikaš zaigra drmeš, dekle se mam vataju u kolo.

artav *adj* prljav

*Otaji se mivat, saj si artav.

asno *adj* korisno

*Saki boži dan je asno kuvati svoji družini.

ausglajzati *inf* iskočiti

*Kola nis zavrl, pak su ausglajzala z puta.

ausvinklin *adj* nepravilno

*Čošak ti je saj otišal ausvinklin, mam to popravi.

auzec *m* tanjur za kolače na stalku

*Nametalimo pune auzece kolači.

B

baba *f* stara baka

*Moja baba navek pripoveda kak je negdar bilo.

badekostim *m* kupaći kostim

*Špinći se z novem badekostimom.

bagadž m namještaj i oprema za mladenku

**Mladenka je dopeljala bagadž. Ni to kaj god.*

bajcati inf bojati drvo

**Bumo to zbajcali da ne prepade.*

bajs m žičani instrument

**Tak je kaj slakopar pored tega bajsa.*

bakandže f radne cipele

**Obuj bakandže pa moremo u šumu.*

balandrovanje inf lumpati

**Već tri dane balandrujete.*

bale f sline

**Obriši se, saj si balav.*

balavac m slinavac

**Deni detetu balavac. Su bu si benkicu zmočil.*

baltica f mala sjekira

**Z balticu se trešće dela.*

bančovati inf bučiti, uznemiravati

**Ote spat, celu noć bančujete.*

baril m bundeva

**Letas su zrasli debeli barili.*

barjak m zastava

**Cimper je na krovu, zapikni barjak da si vidiju.*

batica f batak

**Dobro si ranil živad, imaju debele batice.*

beba f lutkica

**Otec mi je kupil novu bebu.*

bečati inf vikati bez razloga

**Bečiju kaj mala deca.*

bedinjati inf brinuti se o nekome

**Celi kjedan sam bedinjala nuke.*

bekavac m mucavac

**Ne razmim ovega bekavca kaj mi pripoveda.*

bersa f naslaga u bačvi

**Čuda je berse v lajtu. Treba ju zribati.*

betežan adj bolestan

**Posle pijače sam navek dva dane betežan.*

bezicirati inf zauzeti

**Evo ti kapara i ledina je bezicirana.*

biber m papar

**Deni čuda bibera v češnjovke moja družina voli ljuto.*

biciklin m bicikl

**Z biciklinu idem saki dan na posal i nazad domof.*

bigulje f makaroni

**Skovala sam pažulj s biguljama.*

biksati inf laštiti cipele

**Čižme su nabiksane i sad neju premočile na snegu.*

pobeliti inf bojati zid

**Zid je saj nafljojsan, treba ga pobeliti.*

bežati inf trčati

**Bežiju za loptu kaj da su stekli .*

blago n stoka

**Nebu gladi, kad je puna štala blaga.*

blazina *f* *nadmadrac*

**Načejali smo perje i napunili blazinu da bu meko spati.*

blešči *inf* *svijetli*

**Nemrem gledeti kak mi sunce jako blješći.*

bljuza *f* *košulja*

**Gizdava si u ti svileni bljuzi.*

bogec *m* *jadnik, siromah*

**Odrpan si kaj bogec bistrički.*

bogme *adv* *stvarno tako*

**Bogme je tak bilo.*

bosice *adv* *bosonog*

**Ak buš odil bosice nebuš imal platvus.*

brane *f* *drljače*

**Tatek je z branami povlačil ledinu.*

brek *m* *brdo, brijeg*

** Kad idem uz brek saj se zapušem.*

bremati se *inf* *raditi frizuru*

**Nabremala je lasi i sad se špinći na fešti.*

brenta *f* *posuda za nošenje grožđa*

**Donesi praznu brentu, škafi su puni grojzdja.*

bučkuriš *m* *loše vino*

**Kaj nemaš boljega vina nek si nam naatočil taj bučkuriš.*

bumo *fut2*. *budemo*

**Zutra bumo okapali vrt.*

C

cager m kazaljka

**Cager na cageru, moj dragi misli name.*

cajt m vrijeme

**Nemam cajta za španceranje.*

cakumpakum adv potpuno opremljeno

**Se je cakumpakum, moremo iti v berbu grojzdja.*

cicija f škrtac

**Nije beg cicija.*

ciferšlus m zatvarač

**Zapri si ciferšlus na lačama da ti meštrija ne zgine.*

cifra f ukras

**Za tvoj god sam ti nacifrana tortu.*

cimper m drvena građa za krov

**Cimper je na krovu, zapikni barjak da si vidiju.*

ceker m torba od perušine

**Nameči jelo i pilo u ceker i moremo na delo.*

cepanica f cjepanica

**Složil si cepanice u drvarni kaj knjige.*

cerkva f crkva

**Denes je veliki svetek, pak je čuda ljudi v cerkvi.*

ciganjica f romkinja

**Navek feктаš kaj ciganjica.*

cinkati inf zvoniti

**Cinka skupa, meša bu već počela.*

cmakati *inf* ljubiti

**Ne cmačite se tu pred ljudimi.*

cmizdriti *inf* plakati

**Kaj ti fali da se stalno cmizdriš?*

copanjek *m* kolač od sira i zelenja

**Zmesila bum copanjek za svojo družinu.*

coprnjica *f* vještica

**Sigdi moraš biti kaj coprnjica.*

coprati *inf* vračati

**Nemoj mi nič o njem pripovedati da ga ne zacopraš.*

cucak (P) cucek (D) *m* pas

**Ne draži tega cucka, bu te griznul.*

cufati *inf* trgati

**Hiti tu vunenu maju sa se je nacufala.*

cunjak *m* zmazana krpa

**Daj operi te cunjke da ne smrdiju.*

cujzek *m* mlado ždrijebe

**Mekni se od mene, ideš za menom kaj cujzek.*

cukati *inf* navlačiti

**Naj me cukati, morem oditi i sama.*

cug *m* vlak

**Požuri se, cug te nebu čekal.*

cukor (P) cukur (D) *m* šećer

**Vrzi mi čuda cukura v čaj.*

cvekati *inf* izazivati

**Ak se bute cvekali, ote saki k sebi domof.*

cvikeri m naočale

**Vrzi si cvikere da bolje vidiš.*

Č

čebar m velika drvena posuda

**Istoči mošt u čebar.*

čaknut adj priglup

**Pusti ga na meru, on je čaknut, niš ne kuži.*

čale m otac

**Moj čale samo se mudruje po svem.*

čamiti inf čekati

**Kaj tu samo čamite, primite se nekakvega posla.*

čavkati inf zanovijetati

**Celi dan samo čavkate, najдите si sami nekega dela.*

čela f pčela

**Letas je dobra paša, čele su narivale čuda meda .*

čelinjak m pčelinjak

**Čaća odi na čelinjak, čele se rojiju.*

čelenka f čelo

**Ima visoku čelenku, to bu pravi mudrijaš.*

čendati inf mijenjati

**Čendali bumo grunt da bu laže delati na jenem komadu.*

čepeti inf čučati

**Ak neš dobar buš čepel na kuruzi.*

čerešnja f trešnja

**Čerešnje su zrele. Dojdite zobat a bude i za štruklje.*

čez *adv* *kroz*

**Ti se prevleci čez tu školju jer si droben.*

čifut *m* *smrdljivac*

**Odi se operi, smrdiš kaj čifut.*

čislo *n* *krunica*

**Babica celi dan moli i prebira čislo.*

čitaba *f* *pismo*

**Poslala sam mu čitabu za restanek.*

čkaljiti *inf* *podmetnuti nogu*

**Kad ga počkaljim opal bu kaj ruška.*

čkomiti *inf* *šutiti*

**Daj baba čkomi, celi dan samo tvoja traje.*

čmrljaf *adj* *neraspoložen*

**Daj si z nama zapopevaaj, naj stalno biti čmrljaf.*

čopiti *inf* *uhvatiti*

**Čopil ju je za nogu.*

čovjek *m* *čovjek*

**Ovaj je čovek pravi mudrijaš, samo njegova traje.*

čreva *f* *crijeva*

**Boli ga drob i krulji mu po črevi.*

črf *m* *crv*

**Črf je zašal v čerešnju, al su bdo bre za jesti.*

črleno *adj* *crveno*

**Deklicama se šikaju črleni rupci.*

črno *adj* *crno*

**Vani je črna kmica, ne vidi se prst pred nosom.*

čube *f usnice*

**Nafljojsala si je čube pak nemre prav ni govoriti.*

čuda *adj puno*

**Imaš čuda let, a pameti nikakve.*

čuča *f kokoš*

**Ove rjave čuče neseju žuta jajca.*

čuček *m pilić*

**Denes je kvočka speljala svoje čučeke.*

čumiti *inf bezvoljno čekati*

**Kaj stalno čumiš, daj se geni na nekakvu delu.*

čumez *m razbacana prostorija*

**Pospravi već jemput taj svoj čumez.*

čuška *f šamar*

**Ak ti zlepiš čušku buš odma poslunul kaj ti velim.*

čušpajz *m varivo*

**Moja družina voli jesti čušpajz od porega luka.*

čutiti *inf osjetiti*

**Gladim ti lasi, kaj niš ne počutiš.*

čvaknuti *inf uzeti komadić*

**Čvaknul sam si vručega kruva.*

D

dalko *adv daleko*

**Dalko mi je do cerkve iti peške.*

damfati *inf pušiti*

**Danfaš kaj iz rafnjeka.*

deca *f* *djeca*

**Obesi đingajku na orej da se deca đingaju.*

dečec *m* *dječak*

**Ni on fant. On je još mali dečec.*

delo *n* *posao*

**Ovo delo me fest zmučilo.*

deka *f* *betonska ploča*

**Svi su mi došli pomoći zlevat deku.*

dekla *f* *mlada cura*

**Ova dekla je đerđena.*

delac *m* *komad*

**Vrzi mi taj delac mesa.*

delati *inf* *raditi*

**Vunja me navčila delati gibanjicu.*

den *m* *dan*

**Jen den beremo, drugi den prešamo.*

derati se *inf* *vikati*

**Oglunula bum od tvega deranja.*

det *m* *deda*

**Det me išče da mu donesem očale.*

dinstati *inf* *pirjati*

**Na luku i masti sam zdinstala meso.*

dišati *inf* *mirisati*

**Podiši ove rože.*

ditkovati *inf* *naređivati*

**Kaj tu ditkuješ celi dan, dost mi te je.*

dočkati *inf* dočekati

**Nemrem te više dočkati kak te dugo ni.*

dokončati *inf* dogovoriti

**Se delaš po svem, niš s tobom nemrem dokončati.*

dopeljati *inf* dovesti

**Dopeljali smo voz sena iz sinokaše.*

dosmicati *inf* polako doći

**Snoč si se dosmical spat, nis te ni čula.*

dospeti *inf* stići na vrijeme

**Kaj se tak vlečeš, neš dospel na cug.*

drač *m* korov

**Vrt mi je saj v draču, moram ga denes pleti.*

dražiti *inf* izazivati

**Ne draži tega cucka bu te griznul.*

drnjek *m* velikik komad hrane

**Odreži mi drnjek kruva.*

droptinje *f* mrvica, malo

**Se si nadrobil, poberi to droptinje z poda.*

drob *f* crijeva i želudac

**Preveč sam se najel pažulja, sad me šerafiju čreva i boli drob.*

drobno *adj* sitno

**Detešce ti je drobno slabu ga raniš.*

drobnina *f* iznutrice peradi

**Su drobninu bum vrgla v ajngematec.*

dreckati *inf* stiskati kroz prste

**Ne dreckaj te čerešnje, saj se buš zmazal.*

drot *m* žica

**Zveži potrgani plot z drotu.*

drotar *m* krpač kotlova, neugledan čovjek

**Tak si se naroljal kaj drotar.*

drukčije *adv* drugačije

**Ja kuvam tak, a ti drukčije i sikak je dobro.*

družina *f* obitelj

**Moja družina najrajši je vugarke z vrnju.*

dukati *inf* skakati

**Deca, najte dukati po ti iži, se bute rezbili.*

dunst *m* para

**Otpri oknu, veliki je dunst vu ti kunji od kuvanja.*

duv *m* smrad, loš miris

**Odi se operi imaš duv po štali.*

dvorišće *n* dvorište

**Kokoši su se razbežale po sem dvorišču.*

DŽ

džabe *adv* za badave

**To ni za džabe, moraš mi to coljtati.*

džigerica *f* jetra

**Speci mi mi džigerice z luku za froštik.*

Đ

derđen *adj* rumen

**Ova dekla je derđena.*

đipati inf skakti

**Najte đipati po ti postelji.*

đorati inf mijenjati

**Đorali smo se za lizaljke.*

đumbus m zbrka, nered

**Pospravi taj đumbus u sobi.*

đuskati inf plešući skakutati

**Đuskate po iži kaj da ste ponoreli.*

E

eklati inf heklati

**Za pridav sam ti naekljala stonjake i miljeje.*

eksati inf ispijati naiskap

**Dobrano ste se naroljali kad ste eksali gemište.*

ekta f hektolitar

**U lajtu je još pet ekti vina.*

escajg m set za jelo

**Pomeči tanjere i escajg na stol. Idemo obedvat.*

F

face f lice

**Face ti je zmazana kaj da si čistil rafnjek.*

fajercek m upaljač

**Daj mi fajerceg da zakurim ogenj.*

fajfati inf pušiti

**Fajfaš cigaretu kaj parna lokomotiva.*

fajtan *adj.* vlažan

**Presleci tu fajtnu rubaču da se ne preladiš.*

fajrunt *m* kraj zabave

**Idemo domof, popijte kaj imate u kupici i fajrunt.*

falda *f* nabor na suknji

**Zdigni rubaču da ne zgužvaš falde dok sediš.*

falaček *m* komadić zemlje

**Sneja je dobila falaček zemlje za pridav.*

falinga *f* nedostatak

**Ova dekla ima falingu jer malo šepa, ali je dobra kaj kruf.*

fanj *adv* dobro, dosta

**Jeste se fanj naroljali!*

fanjak *m* štrudla

**Imam friškega sira, spekla bum fanjke.*

fara *f* župa

**U Plešivački fari su drukčije regule nek v Domagovići.*

faruf *m* župni dvor

**Na farofu su popi i časne.*

fasovati *inf* nastradati

**Ak me neš poslunul, buš fasoval svoje.*

feder *m* opruga

**Navini feder, vura je stala*

fektati *inf* prositi

**Nemoj me više fektati peneze.*

ferje *n* praznici

**Celu letu sam bil pri dedu i babi na ferju.*

fertuf m pregača na narodnoj nošnji

*Vrzi si onaj novi našlingali fertuf.

fertun m pregača za kuhanje

*Taj fertunti je zmazan, vrzi si čisti.

fest adv dosta, puno

*Ovo delo me fest zmučilo.

ficlek m mali komadić

*Taj ficlek kruva mi ni niti za pod zub.

fićukati inf fućkati

*Fićukaš kaj slavuj.

filja f nadjev za kolač

* Gmecava ti je filja v gibanjici.

filjati impf. Puniti

*Gibanjicu bum foljala z orejima i z maku.

firunge f zavjese

*Opet su u modi naekljane firunge.

flaša f boca

*Natoči mi vino v flašu.

fleka f mrlja

*Na rubači ti je nekakva žuta fleka.

fletno adj okretno

*Mlada sneja je fletno počistila ižu.

fraj adj slobodno

*Ak je delo gotovo onda si fraj.

frast f vrsta bolesti

*Noriš kaj da su te frasti spopali.

frbant m zavoj

**Daj mi frbant bum ti zamotal ranu.*

frcati inf prskati

**Mast frče posvud dok mama pova.*

frfljati inf nerazgovjetno pričati

**Frfljaš sebi u bradu, niš te ne razmim kaj mi veliš.*

friško adj svježe

**Baba je spekla friški kruf za obet.*

frljiti inf jako otvorit

**Kaj si tak nafrljil taj radio.*

fundati inf trošiti nešto

**Naj to novo nositi, sve buš pofundal.*

froštik m doručak

**Za frošik sam skuvala žgance z vrnju.*

furt adv stalno

**Furt mi dudijavaš z isti pripovesti.*

G

gajba f krletka

**Čučeeke bumu držali v gajbi dok ne porasteju.*

galge f vješala

**Mučimo se u tem trsju kaj da smo na galga.*

gank m trijem

**Na gank bum vrgla belargonije.*

ganturi m drvene grede na kojima stoje bačve

**Ganture treba prmaknuti da moreju stati mali lajti.*

gdo *zam. tko*

**Gdo zove?*

glaž *m staklo*

**Razbil se je glaž na oknu, naj se porezati na to glažovinje.*

glažvinje *n staklo razbijeno*

**Poberite glažvinje da se nečer ne poreže.*

gliboko *adj duboko*

**Voda je gliboko u zdencu da nemrem zajeti z amperom.*

gnoj *m stajsko gnojivo*

**Ziči gnoj iz štale.*

gnjilo *adj trulo*

**Preberi gnjile jabuke z fršloga.*

grdo *adj ružno*

**Kak je grdi ovaj cucek. Ni ga moći gledeti.*

grozdje *n grožđe*

**Grozdje je zrelo, treba ga brati.*

god *m imendan*

**Za moj god si navek nazdravimo i zapopevamo.*

godovnjak *m slavljenik za imendan*

**Godovnjak se mora dobro pripraviti za čestitare.*

gostijona *f kafić*

**U gostijoni si bumo spili gemiš.*

goreti *inf gorijeti*

**Sirovo rožđe neće goreti, samo kadi.*

H

hakalj *m* kuka u obliku S

**Obesi šunjke na hakalj da se sušiju.*

hračak *m* pljuvačka

** Svoje hračke pljuj u rupčić a ne na pot.*

I

igrati *inf* svirati

**Igrajte nam muzikaši do jutra.*

imeti *inf* imati

**Tel bi imeti punu štalu blaga.*

iti *inf* ići

**Kaj nemreš dalje iti?*

ititi *inf* baciti

**Ove gnjile jabuke treba hititi na gnoj.*

is /his *m* vikendica u vinogradu

**Čez poldun se u isu malo počinemo, dok mine vruček.*

iža /hiža *f* kuća

**Drveni iži više nis, ali mi bu za navek pri srčeku.*

J

jadan *inf* ljut

**Jadan sam na mejaša jer navek preorje po moji ledini.*

jajca *n* jaja

**Za froštik bum spekla jajca z melju.*

jarak *m* graba, mali potok

**Ovaj jarek po letu presuši.*

ječmen *m* ječam

**U melinu sam za vreču ječmena trampil žakelj kaše.*

Jezuš Kristuš *m* Isus Krist

**Jezuš Kristuš kaj smo žedni, dajte nam piti.*

K

kača *f* zmija otrovnica

**Kača je bila na sinokuši kad smo sušili seno.*

kičma *f* kralješnica

**Boli me kičma jer sam nosil žiteku vrečami na najžu.*

kiklja *f* haljina

**Baš ti se šika ta črlena kiklja.*

klajbus *m* tesarska olovka

**Našpiči klajbus i zariši meru na rožnici.*

klinčanica *f* vješalica

**Obesi mi maju na klinčanicu.*

kmica *f* mrak

**Vani je već trdna kmica.*

kraglin *m* ovratnik

**Daj si potfrkni taj kraglin da ti tak ne štrči.*

kramplji *m* veliki nokti

**Imaš kramplje kaj puran.*

kredenc *m* vitrina za posuđe i pribor za jelo

**U kredecu je špajzservis i beštek.*

krumper *m* *krumpir*

**Ovo leto su debeli krumperi.*

krf *f* *krv*

**Malo si se picnul z nožu a krf teče kaj da ti ruka fali.*

kotac *m* *prostor za svinje*

**Svinje spiju f kocu a u toru se kaljužaju.*

koleno *n* *koljeno*

**Kolena me boliju kad dolgo čepim.*

kupica *f* *čša*

**Natočite kupice i nazdravite godovnjaku.*

kupice *f* *tope čarape*

**Obuj si vunene kupice da te neju zeble noge.*

kuruza *f* *kukuruz*

**Kuruzu smo pobrali i zmetali u kuružnjak.*

koščice *f* *koštice*

**Posadila sam barilove koščice.*

kuševati *inf* *ljubiti*

**Naj te se kuševati tu med nami.*

kukuružnjak *m* *spremnik za kukuruz*

**Kuruza se suši u kukuružnjaku.*

kraflin *m* *krafna*

**Zutra je fašnjek, jesi spekla krafline.*

krevetnina *f* *posteljina*

**Presleci čistu krevetninu.*

krof *m* *krov*

**Na stari iži se krof još dobro drži.*

L

lajt *n* *bačve*

**U lajtu ima još pet ekti vina.*

lajati *inf* *pričati gluposti*

**Celi dan laješ, više te nemrem poslušati.*

lajbek *m* *prsluk (karakterna osobina- priglop)*

**Tak si kaj lajbek, niš ne rajmaš.*

lajslin *m* *kutna daska*

**Daske su na podu još treba zabiti lajsline na zid.*

lampa *f* *svjetiljka*

**Vužgi lampu, već se kmiči.*

landrati *inf* *hodati okolo*

**Samo landraš okolo, nigdar te doma ni.*

lasi *f* *kosa*

**Splela si je lasi u kitice i navezala pankline.*

laštra *f* *nadglavni ili podnožni dio kreveta*

**Na laštri sam ti pripravila čistu rubaču.*

ledina *f* *izorana zemlja*

**Na ledini bumo posijali kuruzu.*

lesa *f* *ograda*

**Otpri lesu došal je otec s koli.*

lenčina / lenac (D) *m* *lijenčina*

**Lenčina jena da se primi nekakvega posla.*

lišće *m* *lišće*

**Lišče je opalu a oreji se još držiju.*

lojtra /lotra *f* *ljestve*

**Vrgal ti bum lotru na čerešnju pa si beri kolko češ.*

ljuba *f* *ljubav*

**Pred oltaru su si zavet dali i ljubaf obečali za celi život.*

lopo *f* *lopov*

**Lopof nam je odnesal češnjovke z najže.*

M

maček *m* *mačak*

**Opajaš iže kaj maček oko vruče kaše.*

maja *f* *majica*

**Ta maja ti se sa zgužvala.*

megla *f* *magla*

**Megla se navlekla da ne vidiš prst pred nosom.*

mesto *n* *mjesto*

**Tu se sedi, de ti je i mesto.*

meša *f* *misa*

**U poldan pemo na mešu.*

meko /mefko *adj* *mekano*

**Tak mi je meko kak*

meja *f* *međa*

**Meja je tu de sam ja rekal.*

melja *f* *brašno*

**Donesi mi još malo melje.*

mekla *f* *metla*

**Zemi meklu i pometi taj glaž.*

mleko *n* *mlijeko*

**Kravu sem sad podojila. Mleko je još toplo.*

mrelac *m* *mrtvac*

**Ni ga ni videti ni čuti. Tak je kaj mrelac.*

mreti *inf* *umrijeti*

**Denes je došal pop. Baba već mira tri dana.*

mrzlo *adj* *hladno*

**Mrzlo je kak v grobu.*

N

nabeliti *inf* *oguliti*

**Nabeli mi krumper da morem u gulaš vrči.*

nacifrano *adj* *ukrašeno*

**Nacifrala se kaj kakva*

nadkaslin *m* *mali ormarić*

**Očali su mi na nadkasnilu.*

nadoštukati *inf* *nadodati*

**Ak mi bu tu sfalelo, buš nadoštukal.*

naganjati *inf* *loviti*

**Naganjal me je čez celo selo, dok me ni fatil.*

najža *f* *tavan*

**Gori na najži je šenica.*

nakle *adv* *na podu*

**Kaj si ponoril? Nakla si vrgal taj svečnjak.*

naprtiti *inf* *natovariti*

**Naprtil se je s brentom i nosi na obršje.*

našlingati *inf* izvezti (ručni rad)

**Našlingala sam ti posteljino za bugaš.*

nečer *pron.* netko

**Nečer mi je rekal da se sused mota oko moje snae.*

nofti *m* nokti

**Se ti je črno pod nofti.*

nora *adj* luda

**Tancaš kaj da nora.*

noreti *inf* ludovati

**Naj noreti, zmeknul buš si nogu.*

O

obrni *inf* okreni

**Obrni gibanjicu da stane v protvun.*

obršje *n* gornji dio vinograda

**Naprtil se je s brentom i nosi na obršje.*

očali *m* naočale

**Očali su mi na natkaslinu.*

ofca *f* ovca

**Ofce je steral u tor.*

ogenj *m* vatra

**Vužgal je ogenj kaj da je Vuzmenjak.*

okno *n* prozor

**Otpri okno da ovi duv zijde van.*

olofka *f* olovka

**Zemi olofku i polako zapiši moje reči.*

opajati inf obilaziti

**Opaja kaj maček oko vruče kaše.*

ostanki m ostaci hrane

**Svadba je prešla, dojdite na ostanke.*

otajati inf odlaziti

**Već je prešal cajt. Otaji da te ne vidim.*

oteščajec m prvo piće

**Bute si prvo spili jen otščajec pa bumo forštikali.*

otrpto adj otvoreno

**Ostavil si otrpo okno, došli buju tati.*

otraniti inf odhraniti

**Decu sam otranila sama, kaj udovica.*

P

pajdaš m prijatelj, kolega

**Moj pajdaš i ja skupa pijemo u gostijoni.*

pakal m pakao

**Tu vruće je kaj v paklu. Otpri okno.*

palnica / pilnica (SVJ) f podrum

**Moramo zvaditi lajte iz pilnice da ih zapunemo.*

paradajz m rajčica

**Domaći paradjz je najbolji.*

pejden m pedanj

** Saki pejden, pikni jenu šalatu v zemlju.*

pemo fut1 idemo

**Pemo na proščenje. Vrzite si mešnu opravu.*

pesma *f* *pjesma*

**Ovi mužikaši pevaju samo naše pesme.*

pegla *f* *glačalo*

**Metni žerjavku v peglu da speglam tu kuklju.*

peglati *inf.* *glačati*

**Donesi kijklju da ti ju speglam.*

penezi *m* *novci*

**Vrni mi peneze nazad v šetoflin.*

pentrati *inf* *penjati se*

**Naj se tu pentrati, buš opala.*

pesek *m* *pijesak*

**Zasiplite grabe s pesku, da ne blato do kolena.*

pišće / piše *n* *pilić*

**Vrzi pišće u rol. I napravi mlince.*

pijača *f* *alkohol*

**Donesi pijaču na stol. Došli su nam pajdaši.*

piščanci *m* *pilići*

**Piščanci su se svi razbežali.*

plafta *f* *plahta*

**Metni čistu plaftu ova je kaj cunjek.*

plafon *m* *strop*

**Ove lojtre su skroz do plafona.*

planjka *f* *široka daska*

**Ak tu metneš planjku, anda mi moremo prejti.*

plot *m* *ograda*

**Babe se spominjaju prek plota.*

podenje *n* donji dio vinograda

**Pobrali smo sve grozdje od obrša do podenja.*

pohabati *inf* potrošiti

**Lače su ti već sve pohabane.*

postelja *f* krevet

**Vrgla sam na postelju našlinganu krevetninu.*

prelevati *inf* preljevati

**Prelevaju vino iz suda u lajt.*

priparki *m* zaperci

**Zutra pemo vaditi priparke v trsju.*

protvun *m* pleh

**Vrzi pišće v protvun i anda v rol.*

poldan *m* podne

**V poldan je obet.*

polić *m* vrč

**Natoči mi polić vina.*

pobeči *inf* pobjeći

**Namči čerešnje v žepe. Moramo pobeči prije nek sused dojde.*

posvaditi / (SVJ) povaditi *inf* posvađati se

**Opet su se povadili oko grunta.*

poplun *m* pokrivač

**Na poplon i jastuke vrzi novu krevetninu.*

pozabiti *inf* zaboraviti

**Naj me pozabiti. Zutra pemo skupa k meši.*

preseka *f* prolaz na sredini vinograda

**Na preseki prejdi v drugi red.*

R

rabiti *impf.* koristiti

**Kaj me rabiš? Ni me domof.*

raca *f* patka

**Na svetak se je raca.*

rajngla *f* zdjela

**Vu črleni rajngli je ladetina.*

rajsnedla *f* pribadača

**Vrgal sam rajsnedline da boljše drži.*

raščetveriti *inf* rasječi na pola

**Anda metne svinju na gajge i raččetveri ju z nožu.*

rastepsti *inf* prosipati nešto

**Naj mi to po nakla rastepati.*

ren *m* hren

**Ovaj ren me ljuti da mi oči očeju van skočiti.*

rinčice *f* naušnice

**Metnula je črlene rinčice i klaruš.*

rivati *inf* gurati

**Kaj to rivlješ nutri kad nejde.*

rol *m* pećnica

**Vrzi pišče v protvun i anda v rol.*

rože *f* razno cvijeće

**Na ganku su lepe rože.*

ručke *f* drške

**Primi rajnglu za ručke da se ne spečeš.*

rubāča *f* *muška košulja*

**Rubāča ti je sva zgužvana.*

ruška *f* *kruška*

**Ruška se sa obesila kak je rodna.*

S

seno *n* *sijeno*

**Na sinokoši je suvo seno, treba ga pobrati.*

sekira *f* *sjekira*

**Boliju me pleča jer sam cepal z ovu tešku sekiru.*

sinokoša *f* *livada*

**Dopeljali smo seno iz sinokoše.*

slivak *m* *šljivik*

**Slivak je tam iza iže.*

sokne *ž* *dokloljenke*

**Kak ima lepe žute sokne.*

spominati *inf* *razgovarati*

**Sad odi na delo, a posle se bumo spominale.*

Sprevod *m* *sprovod*

** Tak se vlečeju kaj sprevod.*

srditi se *inf* *ljutiti se*

**Naj se srditi. Nis tak mislil.*

stekli *inf* *bijesan*

**Drčiš po dvorišču kaj stekli cucak.*

stirati *inf* *otjerati*

**Stiraj kokoši z mega vrta.*

streja f *okapnica*

**Stanite pod steju dok kiša stane.*

strnišče n *strnište*

**Ječmen je požet, odi kosit strnišče.*

stonjak m *stolnjak*

**Svetak je. Vrzi onaj naekljani stonjak.*

sused m *susjed*

**Sused je opet preoral moju ledinu.*

svati m *uzvanici na vjenčanju*

**Idu svati, mlade ni.*

sveča f *svijeća*

**Zapali sveću, baba je na umrelu.*

svečnjak m *svječnjak*

**Kaj si ponoril? Nakla si vrgal taj svečnjak.*

S

šalata f *zelena salata*

**Saki pejden, pikni jenu šalatu v zemlju.*

ščera adv *jučer*

**Ščera sem bil na placu i kupil sam roglje.*

šeflja f *zaimača*

**Nameči mi dve šeflje juve u tanjer.*

šišak m *vrat na leđima*

**Kaj si stalno pognjen već ti je šišak van zišal.*

šekret *m* *wc*

**Kaj buš celi dan sedel na tem šekretu?*

škaf *m* *plastična posuda*

**Donesi praznu brentu, škafi su puni grozdja.*

škarje *f* *škare*

**Zemi dvoje škarje idemo rezat trsje.*

škatulja *f* *kutija*

**Zmeči te jabuke v nekakvu škatulju.*

štagalj *m* *mjesto gdje je sjeno*

**Seno je na štaglju.*

škrablica *f* *posuda za milodar*

**Vrzi te nofće v škrabljicu.*

škrinja *f* *ledenica*

**Kolinje je gotovo, pospravi meso v škrinju.*

škrljak *m* *šešir*

**Obesi škrljak na klinčanicu.*

šlafruk *m* *kućna haljina*

**Šlafruk ti je u kupaoni.*

šlapa *f* *papuča*

**Ne odi bos, obuj si šlape.*

šlepuček *m* *pokvareno jaje, mućak*

**Donesal si mi se šlepučke. To se mora ititi.*

šlaf *m* *gumena cijev za vodu*

**Šlaf se saj sfrkal i zato neče voda dojt.*

špajs servis *m* *tanjuri*

**Kuma je za venčani dar donesla špajs servis.*

špajza *f* ostava

**Pekmez je v špazi.*

šparati *inf* štedjeti

**Šparati moramo dok ima penez.*

špiglo *n* ogledalo

**Poglej se v špiglo kak si zamusan.*

šporet *m* peč na drva

**Nameči glanje v šporet da se ne zataji.*

šprica *f* prskalica

**Natoči galicu v špricu i pošpricaj trsje.*

špotati *inf* koriti

**Nemoj me navek špotati, negda me i pofali.*

šerafciger *m* odvijlač

**Zemi šerafciger pak zategni tu šelnda voda više ne kaplje na šlafu.*

štacun *m* trgovina

**U štacunu je opet poskupel cukur.*

štala *f* staja

**Čuda je dela v štali kad je puna blaga.*

šempelj *m* čašica za žestoko

**Kad si gutneš šempelj rakije, mam ti bu prestalo čreva frkati.*

šteker *m* utičnica

**Žnjoru od melinka deni v šteker da morem mleti cukur.*

štenga *f* stepenica

**Dodija me saki dan oditi poti štenga.*

štof *m* tkanina

**Odnosal sam štof k šnajderu da mi zašije novi ajncug.*

štruklji *m* štrudla

**Nabral sam jabuk, gospodinja bu zmesila štruklje z jabukami.*

štumfa *f* čarapa

**Obuj si štumfe da ti ni zima.*

T

tancati *inf* plesat

**Tancaš kaj da nora.*

taška *f* torba

**Kupila si je novu tašku.*

tetac *m* muž od tete

**Tetac nam je došal pomoći špricat trsje.*

teka *f* bilježnica

**Kaj si zapisal v tu teku?*

tičica *f* ptičica

**Ješ kaj tičica.*

tišler *m* stolar

**Zutra bu došal tišler.*

tram *m* stropna greda

**Obesi hakalj za tram da i vrzi šunjku.*

tri frtalj *adj* tri četvrtine

**Sad ti je trifrtalj tri. Neš dospel na cug.*

trnac *m* voćnjak

**Ovo leto je se rodilo v trnacu.*

trsje *n* vinograd

**Trsje smo pošpricali z galicu.*

truc *m* *inat*

**Taj ti truc ne niš pomogal. Tak je i gotovo.*

trucati se *inf* *duriti se*

**Se sam ti dala, a ti se samo trucaš.*

U

utoma *adv* *uzalud*

**Kaj sam te utoma vučila kak se to dela?*

umfal *m* *nesreća*

**Opet smo imali umfal. Prevrnuli smo voz.*

V

vajnkuš *f* *jastuk*

**Vrzi si vanjkuš pod glavu.*

vakta *f* *bdijenje uz mrtvaca*

**Čuda je sveta došlo na vaktu.*

vandlin *f* *plastična posuda*

**Vandlin je pun opranega veša.*

veš *m* *odjeća*

**Oprala sam veš idem ga prestirat.*

volje *n* *ulje*

**Kaj šparaš to volje, zelje je posno.*

vudriti *inf* *udariti*

**Vudril sam se v nogu, sad mi je črnjavka.*

vugurak *m* *krstavac*

**Moja družina najrajše je vugarke z vrnju.*

vujec *m* *ujak*

**Došel je vujec na obed.*

vunja *f* *ujna*

**Vunja me navčila delati gibanjicu.*

vuvu *n* *uho*

**Dete se češe po vuvu, mora iti spat.*

vura *f* *sat*

**Vura je stala, daj ju navini.*

vuzal *m* *čvor*

**Tu mi nje vuzal na ovom fertunu, nemrem ga obleči.*

Z

zadijan *adj* *teško disati*

**saj sam se zadijal dok sam došel s podenja na obrše.*

zgristi *inf* *prožvakati*

**Zgrizi to kak se spada da ti se ne prepreči.*

zgotoviti *inf* *završiti*

**Kad zgotovim obed bumo se spominale.*

zmazano *adj* *prljavo*

**Zmazan si kaj svinja.*

zdela *f* *zdejela*

**Skuvala sam vam zdelu žganci i sad jejte.*

zrušiti *inf* *srušiti*

**Zrušil bum ovu rušku kad niš ne rodi.*

zeti *inf* *uzeti*

**Naj mi zeti sve peneze iz šetoflina.*

zipka *f* koljevka

**Deni dete v zipku da zaspi.*

zlevanka *f* kolač (Cvetković)

**Donesal sam ti friške kuruzne melje. Napravi nam zlevanku denes.*

zmučen *inf* umoran

**Jako smo se zmučili dok smo pobrali grozdje.*

Ž

žerjavka *f* žar

**Metni žerjavku v peglu da speglam tu kuklju.*

živad *f* perad

**Zapri živad u kotac, kmiči se.*

žreti *inf* prenajedati se

**Kaj sam moraš se požreti, nekaj i drugima ostavi.*

žveplo *n* sumpor

**Zapali pet štanji žvepla i vrzi v lajt. I dobro zapri.*

5. ZAKLJUČAK

Grad Jastrebarsko sa svojih 59 naselja raspoređenih u podnožju Žumberačko - samoborskog gorja. Proteže se od Plešivice do Okića, preko nizine Desinca, Cvetkovića i Domagovića, samog grada Jaske pa sve prema Krašiću, preko Slavcetića do Svete Jane. Jastrebarsko je vrelo povijesnih, političkih i kulturnih zbivanja. Iako Jastrebarsko ima vrhunske pisce kroz prošlost i danas, nitko se potanko nije bavio plješivačkoprigrorskim dijalektom u koji spadaju mnogi poddijalekti tog kraja. Pokušala sam nekim dijelom objediniti ih i prikazati neke karakteristike jaskanskog govora kroz ovaj rad i kroz rječnik. Riječi sam skupljala terenskim istraživanjem kod informanata u Svetoj Jani, Domagoviću, na Plešivici i na Donjoj Reki gdje živim već 32 godine. Nadam da će ovaj rad potaknuti moje sugrađane na daljnja, dublja i temeljitija istraživanja. A možda i mene samu.

Čitajući i proučavajući literaturu opisala sam karakteristike jaskanskog govora. U radu su posebno istaknuta sela Sveta Jana, Plešivica, Domagović i Donja Reka. Opisane su jezične raznolikosti i sličnosti. Iako su to susjedna sela, pronalaze se velike govorne razlike. Jaskanski govor spada u I. skupinu kajkavskih govora. Prema Ivšiću to je ona skupina koja čuva stariju osnovnu kajkavsku akcentuaciju. Kod podjele kajkavskih narječja na dijalekte, jaskanski govor spada u plješivičkoprigrorski dijalekt. Glas *-l* na kraju riječi ili na kraju sloga ostaje nepromijenjen (*čekal, došal*). U kajkavskom govoru ne mijenja se *-l* u *-o*, već u *-ju* (*čekal – čekaju, gledal – glediju, spovedal - spovedaju*). Palatalni suglasnik *-h* se gubi pa tako ostaje (*lače, ladovina, ladi se*), na Plešivici pak glas *-h* se gubi i izgovara se iz ošita i često se veže na fonem *-r* koji slijedi iza njega (*'râna – hrana, 'rvôjka – Hrvojka, 'rvacka- Hrvatska*). Posuđenice su zabilježene s fonemom *-u* (*Domagović - c'ukur*), ili *-o* (*Plešivica – c'ukor*). Dok štokavština ima turcizme, jaskanski kraj ima germanizme i hungarizme zbog povijesnih događanja (*cvikeri, špajza, špica, šerajzlin, farba, melja, glaš, bezec*). Skupovi *-stj* i *-skj* manifestiraju se kao *-šč*, tj. stari praslavenski skup *-šč* je najčešće sačuvan u Svetoj Jani i Plešivici (*proščenje, dvorišče, pišče, lišče*), ali u Domagoviću je *-š /-ś* (*liše, dvuriše, piše – lišće, dvorište, pile*). Zanimljivo je da na Plešivici nema prijelaz prefiksa *-u* u prefiks *-f*, nego ga nema (*umiti se- miti se, utopiti se - topiti*). Samoglasnik *-o*, također, u nekim riječima na početku prelazi u samoglasnik *-a*, u govoru Domagovićanaca (*onako- anak, onda- anda, onuda-anot*).

Globalizacija nam je u naše krajeve donjela nove svježe informacije, anglizme i posuđenice koji su se udomačili kao i germanizmi i hungarizmi davnih dana. Hrvatski standardni jezik gubi svoju formu, a narječja još više. Postaju to samo neke riječi naših baka i djedova koji su možda još uvijek živi. Svjedoci smo umiranja gradova i sela. Gledajući jezik kao sredstvo komunikacije, jezik je mrtav kada i predposljednji njegov govornik. Zato je važno očuvanje kulturne baštine kroz razne zajednice i KUD-ove. Okupljeni oko istog cilja, promiču kulturnu baštinu, tradicijskih, pjesama, običaja, nošnji i jezika te ih približuju mlađim naraštajima. Iako se mladi srame govoriti na svom narječju, moramo shvatiti da naša narječja nisu predmet sprdnje, već kulturno blago koje samo govorom i stvaralaštvom možemo sačuvati od propadanja i globalizacije društva i jezika. Velika odgovornost je i na roditeljima koji kroz svoj odgoj trebaju približiti narječje djeci i naučiti poštivati vrelo kulturnog blaga i povijesti koji posjeduje, ne samo kajkavski kraj, već i cijela Hrvatska.

LITERATURA

1. Anić, V. (2006). *Rječnik hrvatskoga jezika*. Zagreb: Novi Liber.
2. Anić, V., Goldstein, I. (2007). *Rječnik stranih riječi*. Zagreb: Novi Liber
3. Badurina, L., Marković, I., Mićanović, K. (2007). *Hrvatski pravopis*. Zagreb: Matica hrvatska
4. Baltorinić, M. (2019). *Mali veliki ljudi – o Svetojancima i svetojanskim zanimljivostima*. Jastrebarsko: Ogranak Matice hrvatske u Jastrebarskom
5. Blažeka, Đ. Derogacija kao najčešća semantička adaptacija hungarizama u donjomeđimurskom poddijalektu // Jezik, kultura i književnost u suvremenom svijetu / uredili Tamara Turza–Bogdan, Vladimir Legac, Adrijana Kos–Lajtman, Blaženka Filipan–Žignić, Đuro Blažeka. Zagreb. Učiteljski fakultet Sveučilišta u Zagrebu, 2015. str. 27-35
6. Blažeka, Đ. (2003). *Vrela kajkavskih govora*. Čakovec: Visoka učiteljska škola
7. Buturac, J. (1993). *Regesta Jastrebarskog i okolice 1237.-1919.*. Jastrebarsko: Naklada Slap
8. Fabijanić, I. (2022.) *Domagovičke riječi*. Jastrebarsko: Centar za kulturu Jastrebarsko
9. Ivančić, M., Škrabe, N. (2020). *Plešivici s ljubavlju*. Jastrebarsko: Udruga za promicanje održivog razvoja ruralnih područja Ruralno srce Plešivice
10. Ivšić, S. (1996). *Jezik Hrvata kajkavaca*. Zaprrešić: Matica hrvatska Zaprrešić
11. Lončarić, M. (1996). *Kajkavsko narječje*. Zagreb: Školska knjiga
12. Potrebica, F., Matešić, K. (2001). *Jastrebarsko 1249.-1999.- 750 godina grada*. Jastrebarsko: Naklada Slap
13. Šerbetar, I. (2008). *Odgoj i obrazovanje između lokalnog i globalnog*. Petrinja: Učiteljski fakultet Sveučilišta u Zagrebu
14. Škrabe, N. (2011). *Pisci jaskanskog kraja*. Jastrebarsko: Intergrafika d.o.o.

Elektronički izvori:

1. Blažeka, Đ., Rácz, E., (2010) Konceptija Rječnika pomurskih Hrvata. Čakovec: KAJ, XLIII, Zagreb 1-2 <https://hrcak.srce.hr/file/104307>
2. Celinić, A. (2020). Kajkavsko narječje/Kajkavian: Hrvatski dijalektološki zbornik, Vol. No. 24, str. 1-37. Zagreb; Institut za hrvatski jezik i jezikoslovlje, <https://hrcak.srce.hr/file/360041>
3. Grad Jastrebarsko. Naselja. Pristupljeno: 20.08.2022. https://www.jastrebarsko.hr/posjetitelji/jaska_danas/dobro_dosli_u_jasku/
4. Grad Jastrebarsko. Vatrogastvo. Pristupljeno: 01.09.2022. : https://www.jastrebarsko.hr/gospodarstvo/ostali_projekti/drustvene_djelatnosti/vatrogastvo/
5. Gradsko kazalište Jastrebarsko (GKJ) . Stjepan Nino Škrabe. <https://www.gkj.hr/o-nama/stjepan-nino-skrabe.aspx> pristupljeno: 30.08.2022.
6. Hrvatska enciklopedija. Cirkumfleks. Pristupljeno 21.08.2022. <https://www.enciklopedija.hr/natuknica.aspx?id=11941>
7. Hrvatska enciklopedija. Kajkavsko narječje. Pristupljeno: 20.08.2022. <https://www.enciklopedija.hr/natuknica.aspx?ID=29817#start>
8. Hrvatska narječja. Kajkavsko narječje. <https://jezik.hr/hrvatska-narjecja.html> Pristupljeno: 30.08.2022.
9. Lipljin, T. Kajkavsko narječje u kazalištu <https://hrcak.srce.hr/file/278463>
10. Lončarić, M. (1994). Kajkavski vokalizam. Rasprave: Časopis Instituta za hrvatski jezik i jezikoslovlje, Vol. 20 No. 1, str. 115-135., <https://hrcak.srce.hr/file/103302>
11. Ministarstvo hrvatskih branitelja (2020) Završena ekshumacija iz jame Jazovka. <https://branitelji.gov.hr/vijesti/završena-ekshumacija-iz-jame-jazovka/3715> Pristupljeno : 01.09.2022.
12. Popis stanovništva 2021. <https://popis2021.hr/>
13. Puškar, K. (2015). Prijedlog konceptije *Rječnika govora potkalničkog Prigorja* , Cris, god. XVII., br. 1/2015., str. 141 – 154., <https://hrcak.srce.hr/file/220956>
14. Sportska zajednica grada Jastrebarskog (SZGJ). Članovi. <https://www.szgj.hr/>
15. Turistička zajednica grada Jastrebarskog (TZGJ). Položaj i klima. Pristupljeno: 29.08.2022. https://www.tzgj.hr/hr/jastrebarsko/polozaj_i_klima.html

16. Vukadinović, T. (2009). Morfološka adaptacija hungarizama iz djela Jurja Habdelića Prvi otca našega Adama greh: Rasprave Instituta za hrvatski jezik i jezikoslovlje, Vol. No. 35, str. 1-14. Zagreb; <https://hrcak.srce.hr/file/77955>
17. Zajednica kulturno-umjetničkih udruga Grada Jastrebarskog (ZKUUGJ). Članovi. Pristupljeno: 29.08.2022. <https://zkuugj.hr/>